

lev

LEV BLADET NR. 2. APRIL 2019

Bank-Mikkelsen 100 år

- Hvad blev der af
'normaliseringen'?

Landsforeningen
LEV

UDVIKLING FOR UDVIKLINGSHÆMMEDE

FOKUS

32

Special Olympics
World Games
- Stor billed-
reportage

42

LÆS OGSÅ

Når jeg ikke
er her mere
- Succesfuldt
pårørendemøde

Tag på højskole!

BLIV SET OG HØRT · FIND DET, DU ER GOD TIL · STYRK DINE RESSOURCER
KOM I BEDRE FORM · FIND NYE VENNER · BLIV UDFORDRET · HA' DET SJØVT

Frilufts- og bevægelseslinjen

Studietur til Kreta

Musiklinjen

Billedkunstlinjen

SKAL DU MED?

- Langt højskoleophold i efteråret fra 4. august
- Tilmeld dig enten 12 uger, et semester eller et skoleår
- Studietur til Kreta i efteråret
- 3 temauger i efteråret med særligt fokus på vægttab

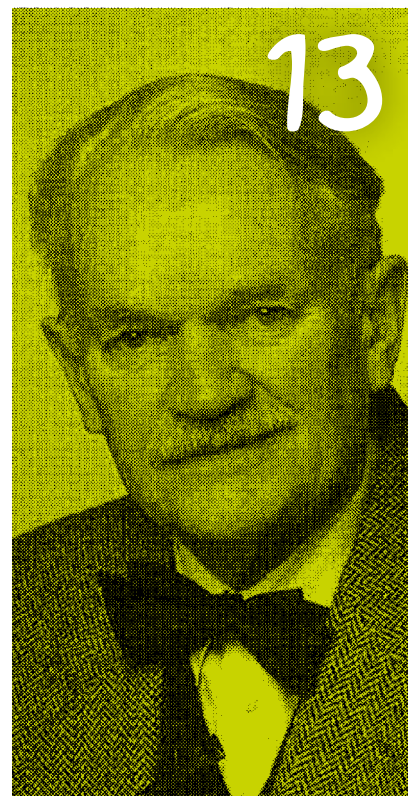

Djurslands Folkehøjskole

www.djfh.dk

Drammelstrupvej 15 • Tirstrup • 8400 Ebeltoft • Tlf. 87 52 91 20 • www.djfh.dk • post@djfh.dk

ind- hold

- 4 Kort nyt**
- 5 Leder** – En kæmpe er fyldt 100 år
- 6 Danske spejdere skal hjælpe udviklingshæmmede i Ghana**
– LEV med i stort projekt
- 9 LEVs sommerhuse**
- 10 KLAPjob** – Mød de nye KLAPjob-ambassadører
- 13 TEMA** – Hvad blev der af normaliseringen?
- 14 Niels Erik Bank-Mikkelsen**
– Manden bag "en tilværelse så nær det normale som muligt"
- 18 Vimby** – Gensidig inklusion i et lille byfællesskab
- 21 ULF** – Den ultimative normalisering
- 22 En vred dame** – Synet på menneskets ligeværd har ændret sig
- 24 Multipelt handicappede**
– Fokus på metoderne og i mindre grad på rammerne
- 27 Med Bank-Mikkelsen i rygsækken**
– Normaliseringsprojektet tæt inde på livet
- 29 Normalisering** – er det ikke det samme som afspecialisering?
- 32 Optur i Emiraterne**
– Billedreportage fra Special Olympics World Games 2019
- 36 Ny STU-evaluering** – Men med store mangler
- 42 Når jeg ikke er her mere** – Succesfuldt pårørendemøde
- 51 Aktivitetscamp** – Bedre liv for flere mennesker
- 53 LEV nyt**
- 54 Kort nyt**

Ny pjeces

Digital sikkerhed for mennesker med kognitive funktionsnedsættelser

Pjecen sætter fokus på, hvordan mennesker med kognitive funktionsnedsættelser bruger internettet, og hvad der gør dem sårbare overfor krænkelser og overgreb. Den kommer også med anbefalinger til, hvordan pædagogisk personale kan være med til at forebygge og håndtere krænkelser og overgreb.

Pjecen, der er udarbejdet af Socialt Udviklingscenter SUS, er baseret på en landsdækkende undersøgelse målrettet sociale tilbud for mennesker med kognitive funktionsnedsættelser. Undersøgelsen er støttet af Helsefonden.

Pjecen kan hentes her: www.sus.dk/produkt/udgivelse/digital-sikkerhed/

Er du vild med at lave kortfilm, så se her

'Film KNUS' er ved at gøre klar til dette års internationale kortfilmfestival i Odense, OFF. Den 28. august viser Film KNUS nemlig igen kortfilm på Kulturmaskinen i Odense.

Film KNUS er filmfestivalens afdeling for kortfilm, som er produceret på beskyttede værksteder, skoler og medieværksteder af mennesker med udviklingshæmning. Studerer du eksempelvis på en STU eller arbejder et sted, hvor I laver film, så var det måske noget for jer at sende en kortfilm til Film KNUS.

Film KNUS udvælger cirka ti kortfilm hvert år, som bliver vist ved kortfilmfestivalen. På filmdagen viser de film fra klokken 10.00–12.00 og derefter spiller Bali Band i cirka en time samme sted.

Det er gratis at deltage. På Film KNUS' facebookside ligger der meget mere information, kontaktoplysninger og mange kortfilm fra tidligere år.

Borgere vil fremover undgå økonomisk ruin

- OGSÅ derfor er fuld erstatning til ansatte en rigtig god idé

Folketingets beskæftigelsesudvalg bakker enstemmigt op om et forslag fra Enhedslisten, SF og DF, der skal sikre fuld erstatning til ansatte, der udsættes for vold på arbejdet.

Enhedslistens Jakob Sølvhøj kunne derfor for nylig skrive dette på sin facebookside: "En mangeårig kamp for at sikre fuld erstatning til ansatte, der udsættes for vold på arbejdet, ser nu endelig ud til at lykkes. Enhedslistens, SF's og DF's forslag B 46, der blev godt modtaget i folketingssalen fornylig, fik i dag enstemmig opbakning i en beretning fra Folketingets beskæftigelsesudvalg. Dermed sættes det lovforberedende arbejde i gang med det formål at finde en model, der sikrer de ansatte fuld erstatning. Vi er først i mål, når en ny lovgivning er på plads, men i dag kom vi et meget stort skridt videre."

Dermed er der også udsigt til, at mennesker med udviklingshæmning ikke skal risikere økonomisk ruin for episoder, der betragtes som en konsekvens af deres handicap og af de vilkår, som de bydes. For sådan er retstilstanden i øjeblikket. Fordi personalet ikke overordnet er sikret erstatning i den type sager, har den ansatte derfor selv været nødt til at gå via Erstatningsnævnet eller et civil søgsmål mod borgeren for at forsøge at få erstatning.

Som vi skrev i efteråret, så er der i løbet af de seneste fem til otte år sket en markant stigning i antallet af anmeldte voldsepisoder mellem personale og botilbudsbeboere. Mange af episoderne ender med erstatningskrav mod borgeren.

En hel uholdbar situation – både for borgeren og medarbejderen. Derfor er LEV også positiv i forhold til det forslag, som nu er undervejs i Folketinget.

En kæmpe er fyldt 100 år

AF ANNI SØRENSEN,
LEV'S LANDSFORMAND

Niels Erik Bank-Mikkelsen var uden tvivl den enkeltperson, som havde størst betydning for 1960'ernes og 70'ernes opgør med anstalters og institutioners uværdige behandling af mennesker med udviklingshæmning. Både det ideologiske opgør – og den helt konkrete forandring af vilkår og muligheder.

Bank-Mikkelsen formulerede princippet om, at mennesker med udviklingshæmning skal have ret til en tilværelse 'så nær det normale som muligt'. Dette normaliseringsprincip var baseret på en grundlæggende ide om, at alle mennesker har lige meget værdi, og at de skal gives lige muligheder, uanset om de har et handicap eller ej.

Målet var ikke en 'tvangsnormalisering' af mennesker med anderledes vilkår, men derimod en insisteren på, at målestokken så vidt muligt skal være 'normale muligheder' – og at det er samfundets forpligtelse at realisere disse muligheder i praksis. Eksempelvis: Når børn uden handicap går i skole, så skal børn med handicap selvfølgelig også – eller når det nu er normalt, at man bor et sted, og at dagens øvrige aktiviteter udfoldes et andet sted, så skal et dagligt miljøskifte selvfølgelig også være en mulighed – en ret – hvis man har et handicap.

Bank-Mikkelsens normaliseringsprincip var formuleret med en indlysende enkelhed, og det tror jeg er en af grundene til, at det blev så effektiv en rettesnor for konkrete forandringer. Op gennem især 1980'erne, 90'erne og 00'erne blev tilværelsen for titusindvis af mennesker med

udviklingshæmning forbedret markant – hvilket i den grad også var tiltrængt.

Det oplagte spørgsmål her i 2019 er naturligvis, om det danske samfund har fastholdt Bank-Mikkelsens principper, værdier og den udviklingsretning, som de angav. Kommer vi også i disse år stadig tættere på en situation, hvor mennesker med udviklingshæmning har reel mulighed for at leve en normal tilværelse? Efter min opfattelse er svaret både ja og nej.

Som blandt andre forsker Birgit Kirkebæk er inde på i interviewet her i bladet, er der en række udviklingstendenser, som formentlig ville give Bank-Mikkelsen dybe panderynker. 'Institutionen' er i Danmark anno 2019 fortsat den altdominerende måde at yde den nødvendige hjælp til voksne med udviklingshæmning – og de senere år har vi tilmed set bekymrende eksempler på såkaldte 'helhedstilbud' uden dagligt miljøskifte, tvungne centralkøkkenordninger uden pædagogisk støtte til at tilberede sin egen mad mv. Muligheden for ledsagelse beskæres år for år, og en række lovinitiativer de seneste år har også peget i den helt forkerte retning.

Men nej, alt er ikke bekymrende. Jeg er således overbevist om, at Bank-Mikkelsen ville have glædet sig over, at vi med KLAPjob er lykkedes med at give 3.000 mennesker

med udviklingshæmning og andre kognitive handicap et job med løntilskud på almindelige arbejdspladser. Jeg er sikker på, at han ville glæde sig over, at stadig flere børn, unge og voksne med udviklingshæmning tager del i foreningslivet – sammen med andre med og uden handicap.

Når vi med dette nummer af LEV Bladet markerer 100 året for Bank-Mikkelsens fødsel, så er det dels fordi, vi i LEV skylder stor tak til en visionær og vedholdende embedsmand. Men det er også, fordi vi mener, at hans tanker fortsat er relevante her et halvt århundrede efter, at de blev formuleret første gang. Mit håb er, at vi med 100 året for Bank-Mikkelsens fødsel kan være med til at genskabe den positive udviklingsdynamik, som han var med til at igangsætte – at normaliseringsprincippet kan få nyt liv i Danmark anno 2019.

"Mit håb er, at vi med 100 året for Bank-Mikkelsens fødsel kan være med til at genskabe den positive udviklingsdynamik, som han var med til at igangsætte – at normaliseringsprincippet kan få nyt liv i Danmark anno 2019."

Danske spejdere skal hjælpe børn med udviklingshæmning i Ghana

Landsforeningen LEV, Spejderhjælpen og Danske Handicaporganisationer (DH) er gået sammen om et nyt projekt i Ghana, der har til formål at skabe gode fællesskaber for børn med udviklingshæmning i lokalsamfund i Ghana

ALLE BØRN FORTJENER EN VEN!

Det er titlen på et nyt projektsamarbejde mellem Spejderhjælpen, Landsforeningen LEV og Danske Handicaporganisationer (DH). De næste tre år vil de tre organisationer samarbejde om at skabe gode fællesskaber og mere inklusion i samfundet for børn med udviklingshæmning i Ghana.

Spejderne i Danmark trækker allerede i arbejdstøjet i Spejderhjælpsugen i september i år for at tjene penge til projektet. Spejderhjælpsugen er den sidste uge af september, hvor spejdere fra alle spejderkorps udfører små eller store opgaver for penge, der ubeskåret går til projektarbejdet i Ghana.

LEVs landsformand, Anni Sørensen, er begejstret for samarbejdets muligheder for at bringe børn og unge med udviklingshæmning sammen med spejdere: - Dette stærke samarbejde med Spejderhjælpen og Danske Handicaporganisationer (DH) vil styrke det vigtige arbejde med inklusion i lokalsamfundet for mennesker med udviklingshæmning i Ghana, som der er hårdt brug for. Mennesker med udviklingshæmning fortjener et værdigt, trygt og udviklende liv med meningsfulde sociale relationer ligesom alle andre mennesker gør, og det vil dette projektsamarbejde bidrage til, udtaler Anni Sørensen.

MÅLET ER BEDRE FORSTÅELSE – BÅDE I GHANA OG I DANMARK

De danske spejdere har en lang tradition for at skabe gode fællesskaber blandt børn og unge. Dette projektsamarbejde har til formål at øge forståelsen for børn med udviklingshæmning blandt lokalsamfund i Ghana og hjælpe dem til at få meningsfulde sociale relationer i lokalsamfundet.

Spejderhjælpens formand, Marianne Karstensen, tror på, at fokus på børn og unge med udviklingshæmning og handicap også kan medvirke til at gøre spejdere i Danmark bedre til at inkludere børn og unge med handicap i spejderarbejdet: - Jeg kan ikke lade være med at stille mig selv spørgsmålet: Hvis ikke spejdere kan tage ansvar for, at børn og unge med udviklingshæmning kan få en meningsfuld hverdag, hvem kan så?

Begejstringen er også stor for dette samarbejde hos formanden for Danske Handicaporganisationer:

- Jeg er enormt glad for, at Spejderhjælpen engagerer sig i dette projekt. Spejdernes indsats vil gøre en stor forskel for børn med handicap i Ghana, der fortjener en ven og et liv som alle andre, udtaler Thorkild Olesen, formand for Danske Handicaporganisationer.

Projektet i Ghana finder sted i perioden 2020-2022. Det sker med støtte fra Spejderhjælpen, som fra 2019 og tre år frem sender deres indtjente midler til projektet. Derudover er hensigten også, at en gruppe danske spejdere i løbet af projektsamarbejdet rejser til Ghana for at få en bedre forståelse af livsvilkårene for børn med udviklingshæmning.

”Jeg er enormt glad for, at Spejderhjælpen engagerer sig i dette projekt. Spejdernes indsats vil gøre en stor forskel for børn med handicap i Ghana, der fortjener en ven og et liv som alle andre”

Thorkild Olesen, formand for Danske Handicaporganisationer

Hvorfor nøjes med det næstbedste?

Mulighed for STU
En dagligdag sammen med syv ligesindede
Interessante og kompetencegivende moduler

LÆRESTEDET
MIKKELSHØJ
HÅNDEN PÅ HJERTET

www.mikkelshoj.dk

SJÆLLANDSFESTIVALEN
2019
DEN 22. OG 23. MAJ

Tjek det spændende
musikprogram for 2019

www.sjaellandsfestivalen.dk

QUEEN MACHINE • **ALEXANDER OSCAR**
★ SUNSHINE BAND ★ BALLADEBAND ★
MARTIN JENSEN • **BIRTHE KJÆR & FEEL GOOD BAND**
ANNE DORTE & MARIA
INFERNAL
RENÉ & VÆRSGO' • **FOLKEKLUBBEN**
MICHAEL LEARNS TO ROCK • **JACOB DINESEN**

Fællesskab

Stjerne-
stunder
for alle

Venskab

Pindstrup Centret/FamilieNet

Ferielejr for børn/unge med og uden handicap 6-18 år.

Nye venner, gode minder og en oplevelser for livet
- det tør vi godt love på FamilieNets ferielejre.

FamilieNet • Johs. F. La Cours Alle 1 • 8550 Ryomgård
Tlf. 86 39 61 11 • post@familienet.dk

Se meget mere på www.familienet.dk - eller find os på Facebook

Hold din ferie i et af LEV's sommerhuse

Var det noget med en hyggelig ferie på Falster, i Vestjylland eller Nordjylland i naturskønne omgivelser? Så overvej at booke et af LEV's sommerhuse. Alle sommerhusene er specielt indrettede for mennesker med handicap.

MARIELYST, SYDFALSTER

– stor naturgrund i et attraktivt sommerhusområde.

LØNNE, VESTJYLLAND

– topmoderne sommerhus med adgang til stort badeland.

HALS, NORDJYLLAND

– attraktivt ferieområde på en dejlig naturgrund.

VIG LYNG, VESTSJÆLLAND

– i det skønne Odsherred ligger Strandhuset blot få hundrede meter fra vandet.

Læs mere om sommerhusene,
og hvordan de bookes, på lev.dk

Mød KLAPjob-ambassadørerne

Ambassadørkorpset består af syv seje personer med kognitive udfordringer, som har fået hjælp af KLAPjob til at finde et arbejde. Nu er de klar til at hjælpe og støtte andre, der vil samme vej. Mød de syv ambassadører her

Hver ambassadør har telefontid en time om ugen, hvor interesserede kan ringe, hvis de har spørgsmål til jobsøgningsprocessen eller livet på arbejdsmarkedet.

De deltager på messer, konferencer, jobkaravaner, holder oplæg for STU'ere med mere. Og så indgår de i KLAPjobs kommunikationsarbejde,

hvor de blandt andet bidrager med små videoer, billeder og historier fra deres arbejdsliv.

Asbjørn Jensen

Asbjørn er 48 år og arbejder i REMA 1000 Viborg. Han fik sit arbejde hos REMA 1000 gennem KLAPjob for otte år siden, efter mange år på et beskyttet værksted. Asbjørn kørte træt i arbejdet på det beskyttede værksted og trængte til at prøve noget nyt. Nu er Asbjørn klar til at rådgive andre, der også vil prøve kræfter på det almindelige arbejdsmarked.

"Jeg glæder mig til at rådgive andre, der gerne vil i job. Hvis der for eksempel er problemer i praktikken, eller man ikke føler sig accepteret af sine kolleger, så kan man komme og snakke med mig om det."

Fredag kl. 16-17

9215 2751

asbjorn@klapjob.dk

John Allan Poulsen

John Allan er KLAPjob-ambassadør i Københavnsområdet. Hver torsdag arbejder John Allan på LEVs sekretariat, hvor han hjælper med at sende post, sortere informationsmateriale og meget andet. Det bedste ved at gå på arbejde er ifølge John Allan det gode kollegaskab. Når man er på arbejde, er der altid nogen, der er friske på at drikke en kop kaffe og få en god snak.

"Jeg vil meget gerne hjælpe andre borgere, hvis de gerne vil ud i job."

Torsdag kl. 10-11

9215 2748

johnallan@klapjob.dk

Mick Petersen

Mick er 39 år, bor i København og har været i KLAPjob siden 2014. Mick har både arbejdet i FONA, Føtex og senest Bilka, hvor han har været det sidste halvandet år. Det bedste ved at arbejde i Bilka er ifølge Mick, at hans kolleger er søde, gode til at hjælpe, og at de ikke ser ned på ham på grund af hans handicap.

"Hvis andre førtidspensionister vil have et job, skal de bære klø på. Så skal det nok lykkes. Jeg glæder mig til at snakke med andre, der gerne vil i job. Jeg håber jeg kan hjælpe og rådgive, så andre kan komme i arbejde."

Fredag kl. 19-20

9215 2752

mick@klapjob.dk

Bjørn Burkal

Bjørn er 27 år og er KLAPjob-ambassadør på Sydsjælland. Bjørn fandt sit job i REMA 1000 gennem KLAPjob for halvandet år siden. Nu arbejder han tre dage om ugen, hvor han fylder frostvarer i kølemontre, holder orden på lageret og sidder ved kassen.

"Det at have et arbejde er fantastisk, og jeg håber, at jeg kommer til at møde andre mennesker med samme vanskeligheder som mig selv. Mennesker jeg kan hjælpe gennem mit arbejde som KLAPjob-ambassadør."

Tirsdag kl. 16-17

9215 2756

bjoern@klapjob.dk

Daniel Noti

Daniel er 27 år og bor i Struer i Nordjylland, hvor han arbejder hos Struer Smørrebrød – det har han gjort i snart to år. Daniel er så begejstret for sit arbejdsliv hos Struer Smørrebrød, at han kalder kollegerne på arbejdspladsen for sin ekstra familie.

"Det har givet mig utrolig meget livskvalitet at få et arbejde. Så har jeg noget at stå op til, og det er kun godt. Jeg glæder mig til at fortælle andre om mine oplevelser, og så håber jeg, at jeg kan inspirere andre til at søge et arbejde."

Mandag kl. 17-18

9215 2749

daniel@klapjob.dk

Lea Christensen

Lea er 29 år og kommer fra Hjørring i Nordjylland. Her arbejder hun til daglig hos REMA 1000. Lea har haft job i flere REMA 1000-butikker de seneste par år, senest på Odinvej i Hjørring. Lea arbejder tre timer tre gange om ugen og altid i kassen, hvor hun stortrives med kundekontakten.

"Jeg vil rigtig gerne hjælpe andre med at komme ud i job. Så hvis man har nogle spørgsmål til, hvordan man kommer i KLAPjob, så er man velkommen til at kontakte mig."

Mandag kl. 19-20

9215 2750

lea@klapjob.dk

Jens

Jens bor i Odense og er KLAPjob-ambassadør på Fyn. Han arbejder til dagligt i fodboldklubben Røde Stjerne, hvor han har været siden oktober 2018. Når Jens ikke er på arbejde, træner han et håndboldhold med piger på 10 til 11 år inde i Odense.

Mandag kl. 18.30-19.30

9215 2754

jens@klapjob.dk

3000 skabte job!

KLAPjob har netop rundet 3000 skabte jobs for mennesker med kognitive handicap. Det er en kæmpe milepæl for indsatsen, der er finansieret af satspuljemidler frem til sommeren 2022.

"Vi er virkelig stolte over at have fået så mange mennesker med kognitive udfordringer i arbejde. Vi ved, hvor meget livskvalitet, selvtillid og glæde det giver den enkelte at have et job. Derfor er det selvfølgelig fantastisk at være med til at bane vejen ind på arbejdsmarkedet for denne målgruppe"

Projektleder for KLAPjob, Claus Bergman Hansen

KLAPjob har fået ny hjemmeside!

På KLAPjobs nye hjemmeside kan du trin for trin se, hvordan du kommer i arbejde på det almindelige arbejdsmarked. Du kan søge KLAPjob direkte på siden, læse KLAPjob-nyheder, finde din lokale jobkonsulent eller KLAPjob-ambassadør og meget mere. Vi ses på www.klapjob.dk.

Pamhulegård handicap venlig feriebolig

700m² dejligt stort feriehus beliggende på stor naturgrund i Pamhule midt i den smukke danske natur. Her er du tæt på skov, strand og vand. Huset ligger med skøn udsigt over Pamhule sø og skov.

Huset har 10 dobbeltværelser alle med eget bad.

Husets samlingspunkt er det store opholdsrum med stort åbent køkken, spiseafdeling og opholdsrum med tv, billardbord og bordtennisbord. Tilhørende er et stort pool rum med 60 m² stor swimmingpool og lille separat børnebassin samt spa og sauna.

Huset er meget handicapvenligt uden trapper og med god plads på både værelser og badeværelser. Der er loftslift til både swimmingpool og spabad. Desuden er der en mobillift samt en toiletstol til rådighed i huset.

Huset udlejes som udgangspunkt på ugebasis med skiftedag lørdag. Prisen for en uge er DKK 18.500 i perioden oktober – marts måned. For øvrige måneder er prisen DKK 20.000 inkl. forbrug pr. uge.

Få yderligere information på www.pamhulegaard.dk eller ring på 5129 3042 for nærmere information og booking.

TEMAET ER SKREVET AF ARNE DITLIVSEN
(MEDMINDRE ANDET FREMGÅR) ■

”Et liv så nær det normale som muligt”. For LEV er det på mange måde en rettesnor for, hvad der er vores ultimative mål i forhold til livsvilkårene for mennesker med udviklingshæmning.

Selve sætningen er formuleret af ’normaliseringens fader’ forsorgschef Niels Erik Bank-Mikkelsen helt tilbage i 1960’erne. Han kunne den 29. marts 2019 være fyldt 100 år, og det har vi valgt at markere med et stort fokus her i bladet. Vi ser på, hvem Bank-Mikkelsen var, hvad han sagde, og hvordan normaliseringstanker forsøges virkeliggjort i dag. Vi har besøgt Vimby, hvor man har skabt et lille bysamfund med stort fokus på inklusion af mennesker med udviklingshæmning. Og vi har talt med en række personer, der har et særligt kendskab og forhold til ’normaliserede’ livsvilkår for mennesker med multiple handicap.

Og Bank-Mikkelsens tanker? De er så relevante som nogensinde.

et normalt liv

Revolutioner er som ofte en simpel protest mod en eksisterende uretfærdighed. Og sådan kan man også se Niels Erik Bank-Mikkelsens normaliseringsrevolution. Han gjorde op med en voldsom diskrimination af mennesker med udviklingshæmning ved at insistere på, at de skulle behandles som alle andre. Derfor er han ligeså relevant i dag som for 60 år siden

En tilværelse så nær det normale som muligt

Niels Erik Bank-Mikkelsen – en gang et ikon for sin store indsats for at nedbryde først lægevældet på de gamle åndssvageanstalter, så selve anstalterne, og for at have udbredt en ideologi om, at mennesker med udviklingshæmning har ret til et liv så nær det normale som muligt.

I dag er personen Niels Erik Bank-Mikkelsen væk fra radaren. Men mange, både pårørende, embedsmænd, pædagogisk personale og mennesker med udviklingshæmning har formentlig deres tilgang til 'det at være udviklingshæmmed' fra Bank-Mikkelsens tanker, uden at de selv er klar over det.

Bank-Mikkelsen blev forsorgschef i 1959 efter, at han som sekretær reelt havde stået i spidsen for det udvalgsarbejde, der samme år førte til åndssvagebogen, som gjorde op med de privatdrevne anstalter til fordel for det nyoprettede Statens Åndssvageforsorg. Som forsorgschef kom Bank-Mikkelsen til at stå i spidsen for den bestyrelse, der skulle lede åndssvageforsorgen.

Sammen med den nye struktur fulgte også rettigheder til pårørende og åndssvage, som nu kunne klage over eksempelvis nægtet udskrivning eller optagelse i forsorg mod den pågældendes vilje. Og det var ikke som hidtil til Socialministeriet, men via domstolene.

I kølvandet på den nye struktur blev der op igennem 1960'erne og 70'erne gennemført en række nye tiltag – eksempelvis en ny uddannelse af plejepersonale – nye holdninger i forsynen skulle skabes via oplysning og uddannelse af personalet – nye skoler til hjemmeboende åndssvage børn og værksteder, hvor de åndssvage kunne få andre oplæringsmæssige muligheder end landbrug og gartneri, som ellers var normen.

Bank-Mikkelsen udførte et kæmpe benarbejde for at gennemføre ikke bare selve loven, men også de intentioner, der lå bag den. Han skrev således et væld af artikler og indlæg, holdt foredrag, møder og rejste verden rundt for at fortælle om sine revolutionerende tanker.

Et helt enestående arbejde for en embedsmand. I starten havde han fuld rygdækning fra sine overordnede, herunder socialministeren, men efterhånden som regningen begyndte at vise sig, helt konkret i forhold til udgiften til nye boliger og skoler til mennesker med handicap, fik han sværere ved at manøvrere. I 70'erne måtte han derfor handle via stedfortræder, da han fik bevirket, at ombudsmanden satte en lup på de åndssvageanstalter, der stadig fandtes rundt om i landet. Ombudsmanden kom siden med en sønderlemmende kritik af anstalterne, som var med til, at de i 1980 endeligt blev afskaffet.

ER BANK-MIKKELSEN STADIG RELEVANT?

Tanken om at behandle alle ligeværdigt, se på udviklingsmulighederne for den enkelte og respekt for alle mennesker er nogle helt basale principper. Fremført af Bank-Mikkelsen, hyldet af mange i dette tema om normaliseringsens fader, men også indeholdt i mange politiske tilkendegivelser på tværs af partiskel i Folketinget.

Spørger man den almindelige dansker er det også tanker, der vækker genklang. Danskerne ønsker gode og anstændige vilkår for mennesker med udviklingshæmning. Men ser vi på forholdene i virkelighedens verden ser vilkårene noget anderledes ud.

Ikke mindst mulighederne for de mennesker, der har stort behov for hjælp, for et liv med variation, et liv med skole, arbejde, fritid – her halter det. Bank-Mikkelsen forudså godt nok i LEVs 35 års jubilæumsskrift i 1987, at LEVs kamp for et liv så nær det normale for alle med udviklingshæmning ville være opnået, når LEV fyldte 50 år i 2002. Sådan er det måske langt hen ad vejen gået for dem, der kan klare et arbejde på beskyttede vilkår, som selv kan transportere sig osv. Men for dem med multiple handicap – ja, så er der stadig et stykke vej til 'normale tilstande'.

Normaliseringsprincippet – formuleret af Niels Erik Bank-Mikkelsen

- Det er normalt, at man bor et sted, og at dagens øvrige aktiviteter udfoldes et andet sted.
- Det er normalt, at børn bor hjemme, og at man forlader sit hjem, når man bliver voksen. Dette er revolutionerende nyt for åndssvage.
- Det er normalt, at børn går i skole – og at voksne har arbejde. Også dette er helt nyt for åndssvage.
- Det er normalt, at man har fritid og ferie, hvilket de åndssvage heller ikke har haft før i tiden.
- Det er normalt, at man lever i et to-kønnet milieu, og at man gifter sig, hvis man føler lyst og trang til det. Det har åndssvage kun i begrænset omfang mulighed for.
- Det er normalt, at man får en passende straf, hvis man har begået en strafbar handling. De åndssvage risikerer i denne situation at komme i retspsykiaternes hænder, at blive stemplet som åndssvage med retten til ikke at blive straffet, men 'behandlet'. Det betyder i mange tilfælde flere års indespærring, som opleves som tidsubestemt straf uden nogen proportionalitet mellem den begåede forbrydelse og afsoningens tid.

Kilde: N.E. Bank-Mikkelsen: *Noget om åndssvage*, Thannings og Appels Forlag, 1971

Tidslinje for N.E. Bank-Mikkelsen og normalisering af livsvilkårene for mennesker med udviklingshæmning

1919

Niels Erik Bank-Mikkelsen fødes 29. marts

1948

FN's menneskerettigheds-erklæring vedtages den 10. december

1950

Den europæiske menneskerettigheds-konvention vedtages af Europarådet

1952

Landsforeningen Evnesvages Vel (LEV) stiftes af en række forældre, der er utilfredse med forholdene på landets åndssvage-anstalter

Baronesse Gyldenkrone, en af LEVs stiftere.

Niels Erik Bank-Mikkelsens internationale betydning

Interessen for åndssvaghed blev i 1960'erne temmelig udbredt. Der blev afholdt konferencer, tænkt mange tanker og lavet mange samarbejdsrelationer på tværs af lande. Bank-Mikkelsen blev med sin indsigt, veltalenhed og elegance en stor del af den internationalisering. Han rejste verden rundt, og gjorde sig ikke mindst bemærket i USA, hvor han i 1967 fik stor medieomtale, da han over for The San Francisco Chronicle udtalte, at forholdene på en anstalt for sindslidende og åndssvage, han havde besøgt, var af en standard som det ikke ville være tilfaldt at behandle kvæg på i Danmark. Den udtalelse vakte en del opsigt – og Californiens guvernør, Ronald Reagan, blev inddraget i sagen.

Bank-Mikkelsen havde også en stor aktie i det fællesnordiske samarbejde, NVPU, der blev etableret i 1963.

Og så har han nærmest opnået stjernestatus i Japan. Den dansk-japanske højskolemand Tadao Chiba har arbejdet ihærdigt på at introducere japanske udvekslingsstuderende til Bank-Mikkelsens normaliseringstanker, og det har med tiden medført, at den danske forsorgschef er blevet et stort navn i Japan. Det skal i parentes bemærkes, at den japanske standard for levevilkår etc. for mennesker med udviklingshæmning er helt anderledes – og ofte meget dårligere – end den danske. Chiba var i øvrigt initiativtager til oprettelsen af Niels Erik Bank-Mikkelsens mindefond i 1993, som han også er formand for.

Citater fra Bank-Mikkelsen

” De har et handicap, og det skal der tages hensyn til, og det skal afhjælpes, men lad være med at tro, at det er ringere mennesker – jeg plejer at sige tværtimod – og mene det!”¹

” Man behøver ikke at være et ringere menneske, fordi ens højde er langt under gennemsnittet. Jeg tør love dem for, at det samme er tilfældet med hensyn til den forstandsmæssige højdeforskel.”¹

Mit eget filosofiske udgangspunkt er enkelt og klart: det drejer sig om mennesker, der skal behandles menneskeligt. Med mit kristne menneskesyn ser jeg ingen forskel på idioten og geniet – og det hjælper vældig godt i administrationen af de ydre rammer for åndssvage, som jeg skal være med til at skabe.”¹

” Som den sorte amerikaner lærte sig at være nigger, har den danske intelligenshandicappede måttet lære sig at være åndssvag. Og som borgerrettsforkæmperne brød de sortes onde cirkel, har progressive embedsmænd i åndssvageforsorgen sammen med pressionsgruppen Evnesvages Vel i de sidste 15 år brudt med den fordummende isolation og overbeskyttelse af åndssvage og presset på for en normalisering af deres tilværelse.”¹

” Han er aparte, og så skal han nøfles, skrev H.C. Andersen. Det er nok det samme i dag, og det er en fare for den veltrimmede sociale stat, at den bliver så fin på det, at den ikke vil acceptere dem, der er anderledes. Mon ikke vi har lov til at tro, at der kommer en dag, da vi skammer os over den holdning, der i dag fortsat eksisterer over for dem, vi i vor grænseløse tro på egen normalitet kalder handicappede?”¹

” Hvis man ikke helt har forstået meningen med denne kronik, beder jeg læseren læse sidste halvdel en gang til, og denne gang erstatte ordene ”åndssvag” og ”handicappet” med ”neger” eller ”de sorte”, og så hele tiden tænke på USA og slet ikke Danmark. – Så er De da forarget, ikke?”¹

PS til kronik i Aktuelt i 1963

” Meget kort sagt: der er to logiske måder at behandle mennesker på: man kan slå dem ihjel eller skille sig af med dem på anden måde – eller man kan være solidariske med dem og respektere dem som mennesker, i hvilken udgave de end er kommet til verden, eller i hvilken tilstand de end er havnet på grund af egen eller samfundets skyld. Jeg tror på den sidstnævnte måde at behandle folk på.”¹

Om ligestillingsideologi

” Her kan vi ikke anlægge effektivitetssynspunkter, her kan vi ikke appellere til noget håb, her kan vi let mobilisere noget medfølelse, noget nedladende forstående – selv om de fleste af vore medborgere umiddelbart vil foreslå andre reaktioner. Når vi står over for mennesket i den tilstand, har vi brug for en holdning af en helt anden karat, en holdning som realistisk er udtryk for respekt for liv. Dette er så uhyre svært, at det næsten kun kan erkendes af den, som selv har problemet helt inde på livet. Respekten for det helt hjælpeløse uden nedladende medfølelse, uden følelse af merværdi. Slipper vi troen på menneskeværdet overfor menneskets uhjælpelighed, er der ingen grænser for, hvor vi havner. Hvis vi ikke føler solidariteten med vort mest ynkelige medmenneske, er vi på vej ind i et menneskesyn, som havner i Nazismens gaskamre.”¹

Om de allersværest handicappede åndssvage

” Håbet er, at til den tid (red. 2002) vil normaliseringen og integreringen være så fuldt gennemført, at man ikke længere behøver at opdele mennesker på grund af deres specielle handicap, men at de støttebevægelser af demokratisk natur, som sikkert fortsat vil være nødvendige, vil omfatte alle borgere. Special-organisationer skulle til den tid meget gerne være overflødige.”²

” Det er en ringe trøst for mennesker, der lever nu, at få at vide, at forholdene for personer med psykisk handicap er meget gode sammenlignet med, hvad de var for 23-35 år siden. Det er en ringe trøst, hvis forholdene endnu ikke er helt tilfredsstillende, og det er de ikke, og det bliver de aldrig, for der vil altid være mulighed for at forbedre menneskers livsvilkår.”²

Kilder:

1. Birgit Kirkebæk: Normaliseringsperioden, Forlaget SOCPOL
2. LEV: 35 år i LEV - LEV i 35 år

1953

Den europæiske menneskerettighedskonvention træder i kraft og bliver ratificeret af Danmark

Før 1959

Generel kritik af åndssvageforsorgen – blandt andet vedrørende tvang

Dansk Forsørgshistorisk Museum, Andersvænge

1959

Åndssvagebogen træder i kraft 1. oktober og Bank-Mikkelsen tiltræder som forsorgschef

1961

Anstalterne på Sprogø og Livø lukkes. Personalehøjskolen etableres. Opdelingen af forsorgen i 11 forsorgscentre træder i kraft 1. april

Sprogø. Dansk Forsørgshistorisk Museum, Andersvænge

1965

Åndssvage kan få invalidepension

Velkommen i min bydel

I Hjortshøj nord for Aarhus ligger Vimby, som er et socialøkonomisk foretagende og blandt andet rummer et bofællesskab for mennesker med særlige behov. Sigtet er at skabe gensidig inklusion gennem arbejdsfællesskab

Det er en stor dag for Vimby i morgen. Både indvielse af to nye bygninger, det månedlig tilbagevendende Fantastisk Fredag og koncert i anledning af Kvindernes Kampdag skal afvikles, så det sætter sit præg på dagens gøremål for både beboere, ansatte, frivillige og praktikanter. På gårdspladsen foran Vimbys genbrugsbutik og én af de nye bygninger arbejder Peter Dehlendorff Nielsen, en frivillig og to praktikanter på at få lagt fliser før morgendagens arrangementer.

- Jamen, det går helt fint. Vi skal bare være færdige til i morgen jo, lyder det fra en storsmilende Peter Dehlendorff Nielsen, der er én af beboerne i Vimbys bofællesskab for mennesker med særlige behov.

Han er i beskyttet beskæftigelse og altid en del af udeholdet, for den friske luft og fysisk aktivitet trækker i ham.

- Jeg gider simpelthen ikke sidde indenfor, og jeg møder så mange mennesker ved at lave ting herude. Jeg tager også imod varer til butikken nogle gange, og så er jeg vores DJ, når der er fest, fortæller han med stolthed i stemmen.

Bofællesskabet huser 16 beboere samt personale fra klokken syv til klokken 22. I selve Andelssamfundet i Hjortshøj bor der i alt knap 300 mennesker i leje-, andels- og ejerboliger. Som en vigtig del af bydelen finder man Høkeren, som er en økobutik, Landsbyens Genbrugs med genbrugsvarer samt Fikseværkstedet, hvor man hver onsdag kan komme med sin cykel, sine møbler eller maskiner og få det repareret. Der bliver også solgt æg fra egen produktion, og der findes flere værksteder med kreativitet og bæredygtighed som drivkraft. Alle initiativerne lever på grund af arbejdsfællesskab mellem mennesker med særlige behov og det resterende Vimby og Andelssamfundet i Hjortshøj.

- Hvad var det, der skete til din fødselsdag, Peter? Der kom rigtig mange,

gjorde der ikke?, spørger Vimbys projektkoordinator, Mette Telefoni.

- Jo, der kom mange, som bor andre steder i Vimby. Men jeg har heller ikke plads til alt for mange gæster inde hos mig, det har jeg altså ikke, svarer Peter Dehlendorff Nielsen og peger mod bofællesskabet.

- Sådan er det, når man som Peter bare er rigtig god til at snakke med folk, hjælpe og være en aktiv del af Vimby. Det er vi rigtig mange som nyder godt af, lyder det fra Mette Telefoni.

MENINGSFULD PLADS I SAMFUNDET

Vimby er en socialøkonomisk virksomhed og ejes af Fonden Vimby. Bydelen er skabt af Andelssamfundet i Hjortshøj, som i 2012 slog dørene op til et bofællesskab for mennesker med særlige behov. Ønsket om gensidig inklusion flugter med grundtankerne bag Vimby og det omkringliggende andelssamfund.

- Vi har et ligeværdigt arbejdsfællesskab, hvor man uanset baggrund og forudsætninger spiller en rolle i hverdagen og i arbejdet i vores butikker og værksteder. Det vigtigste er, at mennesker med særlige behov ikke bliver gemt væk, men at de kan ses, og at de samtidig indtager en meningsfuld plads i samfundet. Det gør de her i Vimby, pointerer Ib Rønn, der er formand for Fonden Vimby.

Han er selv tidligere pædagog med ledererfaring, og så han er frivillig. Dem er der mange af.

- Det er sæsonbestemt, men vi er omtrent 300 frivillige alt i alt. Det er med til at gøre stedet levende, at vi er så mange forskellige mennesker. Vi føler os som en indgroet del af Hjortshøj, og jeg ved, at det ikke er nemt for folk udefra at skelne mellem mennesker med særlige behov og alle andre. Det er da positivt, fortæller Ib Rønn.

1966

FN's konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder

1967

Generel sterilisationslov. Kennedy-instituttet indvies

1968

Bank-Mikkelsen tildes Kennedy International Award

1971

FN's deklaration om mentalt retarderede og handicappede personers rettigheder

1970'erne

Bank-Mikkelsen tager kontakt til Ombudsmanden (Nordskov Nielsen): du må se på mine 11 anstalter! Det gjorde han så! Og kom med en meget kritisk rapport

Karen Horsager (tv) og Karin Myatt (frivillig) i bageriet forbereder den store fejring af blandt andet indvielsen af to nye bygninger i Vimby.

Peter Dehlendorf (th) bor i Vimbys bofællesskab for mennesker med udviklingshæmning. Her er han i dialog med Henrik Kjærsgaard, der både er beboer og ansat som pædagog i Vimby.

Navnet Vimby er en forkortelse for 'Velkommen i min bydel' og er et direkte modsvar til det amerikanske Nimby 'Not in my backyard'. Velkommen skal alle besøgene fra nær og fjern også føle sig i morgen, og det er ikke kun i regnen på gårdspladsen, at forberedelserne er i fuld gang. I Vimbys bageri står en håndfuld kvinder, som i dag har lidt ekstra travlt med at producere kager og tærter.

- Det gør det faktisk sjovere at have travlt, fortæller Karen Horsager, der arbejder i bageriet fire dage i ugen og ligesom Peter Dehlendorff Nielsen er beboer i bofællesskabet.

Fælles for Karen og Peter er også, at de har boet i bofællesskabet siden det blev skabt i 2012.

- Jamen, det er bare rart at være her, og jeg kan huske den præcise dato for, hvornår jeg flyttede ind, siger Karen Horsager.

På gårdspladsen er fliselæggende Peter Dehlendorff Nielsen enig:

- Altså, jeg har været her hele tiden, og jeg kunne faktisk ikke forestille mig at bo et andet sted. Der er så mange ting her, som jeg kan lide at lave.

HÅNDHOLDTE INDSATSER

Udover de ti pladser beskyttet beskæftigelse, som er stillet til rådighed for Aarhus Kommune, så rummer Vimby praktikforløb for blandt andre STU-elever, forskellige jobafprøvningsforløb og 20 ansatte.

- Her er også folk, som lider af stress. De vil finde en ro, og det var helt oplagt at søge til Vimby, fortæller projektkoordinator Mette Telefoni.

- Vi er et åbent sted, og vi gør også meget ud af at sige, at vi laver håndholdte indsatser. Vi bliver aldrig en strømlinet organisation, men tilpasser os de mennesker, som er her, supplerer formand for Vimby Fonden, Ib Rønn.

Selvom formularen virker efter hensigten, så vil de gerne fortætte med at udvikle sig. Det gør de blandt andet ved at starte nye tiltag, som forhåbentlig snart udmønter sig i fast cafédrift og endnu mere bæredygtighed.

- Vi finder det inspirerende at se på FN's Verdensmål i lokal og konkret sammenhæng. Vimby udspringer jo af en bæredygtig tankegang, så vi har allerede arbejdet med flere af målene i mange år. Men vi kan gøre det i endnu højere grad i fremtiden. Eksempelvis i vores fikseværksted og håndarbejdsværksted, hvor vi meget gerne vil genbruge og gå imod brug-og-smid-væk-kulturen, siger Ib Rønn og fortsætter:

- Mål otte drejer sig blandt andet om anstændige jobs, og der noget af det, som vi hele tiden arbejder på at kunne skabe for de grupper af mennesker, som enten bor eller kommer i Vimby.

Spørger man, om der mon findes grænser for inklusionen, så er den i hvert fald ikke nået endnu.

Vores udgangspunkt er, at alle har noget at bidrage med, og bidraget er godt og nødvendigt for fællesskabet

*Ib Rønn,
formand for Vimby Fonden*

- Nej, vi har ikke nedfældet noget eller arbejder ud fra retningslinjer på området. Vores udgangspunkt er, at alle har noget at bidrage med, og bidraget er godt og nødvendigt for fællesskabet, slutter formand Ib Rønn.

Karen Horsager, beboer i bofællesskabet i Vimby, i gang med rengøring i bageriet.

1978

Bank-Mikkelsen tager initiativ til magtanvendelsesbekendtgørelse

1980

Udlægning af åndssvageforsorgen til amterne – ubetinget undervisningspligt til udviklingshæmmede

Præsentation af planerne for en af de sidste anstalter, Sundbyvang, i slutningen af 70'erne.
Tv. LEVs daværende formand Albert Christensen.

1982

Bank-Mikkelsen går på pension

1990

Bank-Mikkelsen dør den 20. september

1993

Niels Erik Bank-Mikkelsens Mindefond stiftes på initiativ af forstander Tadao Chiba, Dansk Japansk Folkehøjskole. ULF, Udviklingshæmmedes Landsforbund, dannes efter flere års tilløb

En vred dame

Bank-Mikkelsen ville ikke være stolt ved den udvikling, der i de seneste år har været i forhold til mennesker med multiple handicap. Synet på menneskets ligeværd har ændret sig. Men han ville tage kampen op. Det mener dr. pæd. Birgit Kirkebæk, formentlig den person, der mest indgående har studeret Bank-Mikkelsen og normaliseringsprojektet

Birgit Kirkebæk er vred. Et helt arbejdsliv har hun kæmpet for nogle af de svageste i det danske samfund – mennesker med udviklingshæmning med stort behov for hjælp. Som skoleleder, foredragsholder, forfatter, forsker og inspirator har hun kæmpet for mennesker med multiple handicap.

Og hun er ikke glad for, hvad hun ser nu – og har set i de seneste mange år. En stor ligestilling over for de mennesker, som ikke bidrager til samfundet via arbejdsmarkedet, men i stedet er afhængige af velfærdssamfundets hjælp og støtte.

Birgit er om nogen rundet af Niels Erik Bank-Mikkelsens tanker og normaliseringsprojekt, og måden hvorpå vi forvalter hans arv, imponerer hende ikke.

- Bank-Mikkelsens grundholdning var, at ingen er mere værd end andre. Den del af hans arv bliver ikke forvaltet særlig godt i dag, siger Birgit Kirkebæk med tanke på den institutionalisering, vi har set i de senere år, hvor boenhederne bliver større og større og til en hvis grad også lukker sig om sig selv.

HVEM VIL KÆMPE FOR DE UDSØDTE?

Birgit Kirkebæk har i en række bøger beskrevet Bank-Mikkelsens rolle og be-

tydning. Eksempelvis Normaliseringens Periode, hvor hun ser på den danske åndssvageforsorg fra 1940-1970.

Hvordan ser du på Bank-Mikkelsens betydning?

- Han var først og fremmest en fortæller for en anstændig tilværelse for dem, der havde det svært. Da han blev opmærksom på, hvordan åndssvage havde det i Danmark, blev han chokeret, ramt på sit grundsyn, som var et kristent grundsyn. Han havde respekt for alle mennesker, også dem som var de svageste.

- Som forsorgschef indledte han en diskussion om, hvordan forholdene skulle være. Han blev ikke lokket til politisk snak, men blev ved med at kæmpe. Han var frygtløs. Og meget blev jo hængt op på ham personligt. Han havde adgang til medier og politikere og brugte det meget. I dag er der ikke nogen, der har magt, som vil kæmpe for udsødte grupper.

Er handicapkonventionen en af vejene til at finde tilbage på normaliseringsprojektet?

- Konventionen er klar nok, og den er født ud af Bank-Mikkelsens tanker, men mange kender den ikke. Klimaet i dag er også et helt andet (end i Bank-Mikkelsens tid, red.). De sårbare medtænkes ikke. De er en reserve, en ulempe.

Samtidig er der sket nogle store strukturelle ændringer i det danske samfund. Ikke mindst kommunalreformen fra 2007 har sat sine kæmpe fodaftryk på, hvordan forholdene er for udviklingshæmmede.

- Bank-Mikkelsens drøm var, at hans arbejde og visioner gik videre, når det kom ud til amterne og kommunerne, at udviklingen ville ske lokalt. Og der kom også til at ske rigtig meget i 80'erne og 90'erne. Men med kommunalreformen forsvandt ekspertisen, der møjsommeligt var opbygget over årtier. Ekspertiser i kommunikation (eksempelvis alternativ og støttende kommunikation til udviklingshæmmede, red.) blev lige pludselig overflødige, fordi kommunerne selv ville tilbyde servicen, men ofte ikke kunne magte opgaven. Hele vidensmiljøer forsvandt. Retorisk har man siden talt om inklusion, men samtidig blev ekspertisen nedlagt. Den blev dømt ude, forklarer Birgit Kirkebæk.

NOGLE ER MERE VÆRD END ANDRE

Den vigtigste hindring for en fastholdelse af normaliseringsprojektet er måske den værdisætning, der i dag er af mennesket. Bank-Mikkelsen mente, at alle mennesker havde lige meget værdi, men sådan er det ikke i dag, ifølge Birgit Kirkebæk:

Jeg er godt nok vred, men jeg er heldigvis også optimist.

Dr. pæd. Birgit Kirkebæk

- Den individualisering vi ser, hvor man skal være noget særligt i forhold til andre, man tænker meget i forhold til eget liv, før man tænker på solidaritet – er i modsætning til normaliseringsprincippet, der handler om solidaritet, og om ligeværd og rettigheder. Og dem, det går mest ud over, er de multihandicappede. De er klart den gruppe, der er i fare for at ende i en Karens Minde-position igen.

Karens Minde var en gammel åndssvageanstalt, bygget som asyl i København i 1880 af professor Johan Keller. Hans tanker om, at nogle åndssvage kunne lære noget med den rette behandling, var dengang revolutionerende. Dem, han mente ikke kunne lære noget, fik imidlertid en kummerlig tilværelse.

- Midlerne blev dengang ført over til de arbejdsføre. Og det er også det, vi til en vis grad ser i dag. De andres simple liv blev og bliver bare opretholdt.

Udviklingen fra 70'erne og årtier frem blev jo ikke bare drevet af Bank-Mikkelsen, men også af mange af de socialpædagoger, hvis uddannelse han selv stod bag. Er der i dagens manglende fokus på normalitetsprincippet også et personalemæssigt spørgsmål?

- Ja, der er kæmpe udfordringer her – både i forbindelse med læreruddannelsen og pædagoguddannelsen. Viden

om at arbejde med kommunikation (i forhold til dem med multiple handicap, red.) er der simpelthen ikke mere. Store vidensmiljøer er nedlagt. Diskussion og udvikling er der ikke mere. Økonomien har sat en bremse for det. Det er jeg også sur over!

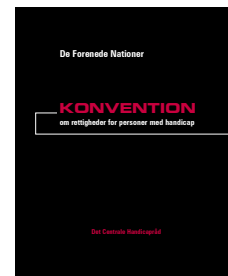
Det lyder jo ret trist alt sammen. Kan vi komme tilbage på sporet?

- Jeg er godt nok vred, men jeg er heldigvis også optimist. Jeg tror på, at der kan mobiliseres et pres nedefra. Også selv om den ikke er til stede politisk. Politikerne tænker for meget i stemmer. Men vi skal igen til at tale om, hvad er det almindelige liv – at man bor et sted, går i byen, i biografen, at bolig og arbejde eller dagtilbud ikke er samme sted. Det er lykkedes at mobilisere modstand mod urimelige arbejdsprøvninger og ændring af reglerne for at få førtidspension. Så der er håb.

- Hvis Bank-Mikkelsen så situationen i dag, ville han være rystet. Han ville også være rystet over sprogbrugen, hvor alle de rigtige ting siges, men uden at der er handling bag dem. Det fine ved ham var, at der ikke var afstand mellem ord og handling. Han ville også tage kampen op.

2006

FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap (Handicapkonventionen) bliver vedtaget i FN den 13. december

2007

Ansvar for mennesker med udviklingshæmning overgår til kommunerne i forbindelse med kommunalreformen

2009

Danmark ratificerer FN's Handicapkonvention

2014

Danmark tiltræder tillægsprotokollen til Handicapkonventionen, som giver mulighed for, at mennesker med handicap og andre borgere kan klage til FN's Handikapkomite over eventuelle krænkelse af konventionen, når sagen er endeligt afgjort nationalt

2019

100 året for Bank-Mikkelsens fødsel den 29. marts

Multipelt handicappede – fokus på *metoderne* og i mindre grad på *rammerne*

På mange botilbud har der de senere år været besparelser, der er gået ud over aktiviteter ud af huset, bemanning mm. Ikke desto mindre har man indadtil på talrige botilbud arbejdet målrettet på at styrke beboernes selvstændiggørelse uagtet - eller måske på trods - af besparelserne. Ressourcer og de fysiske rammer for tilbuddene i øvrigt kan derfor blive en problemstilling, der får et liv helt frakoblet dagligdagen på tilbuddet. Her fortæller en pædagog om, hvordan man på Ungdomshøjskolen i Nørresundby arbejder med udvikling for den enkelte - blandt andet set i lyset af, hvad der egentlig er 'normalt'

På mange af de botilbud, hvor der bor mennesker med stort hjælpebehov og måske begrænset verbalt sprog, arbejdes der med en række forskellige tilgange og metoder, der skal sikre alle størst mulig indflydelse på eget liv. De fysiske rammer på og omkring selve tilbuddet kan være meget forskellige. Fra større boenheder beliggende i områder, hvor der også er andre sociale tilbud, nogle gange i områder hvor der tidligere lå store åndssvageinstitutioner som Svaneparken, til mindre botilbud i udkanten af et villakvarter.

Rammerne er ofte givne. Lederne i botilbuddene, medarbejderne, ja selv beboerne har typisk ikke det store at skulle have sagt over indretning og antallet af boliger i tilbuddet. Rammerne er i stedet bestemt af 'hvad der er rentabelt at bygge' og selvfølgelig med en skelen til, hvor mange boliger man i en kommune har behov for af den type nu og i de kommende år.

Men inden for de rammer udfolder der sig et rigt udbud af metoder, der skal fremme beboernes selvstændiggørelse og livskvalitet. Gentle Teaching, musikterapi, Low Arousal, Marte Meo, KRAP og Livskraft er bare nogle af metoderne.

SLUT MED AT SIGE 'VORES BORGER'

Vi har talt med Marianne Bøcker Christensen, der er pædagog på Ungdomshøjskolen i Nørresundby. Her arbejder man med tilgangen 'Livskraft', der er udviklet i Aalborg Kommunes Handicapafdeling. 'Livskraft' handler blandt andet om at finde ind til, hvad beboerne med udviklingshæmning drømmer om, og dermed at finde den drivkraft, som giver den enkelte lyst og gejst til at prøve eller gøre noget nyt.

Ungdomshøjskolen er et botilbud for unge med multiple handicaps og stort støttebehov. Der er i alt to levegrupper med seks unge i hver. Ungdomshøjskolen blev oprettet som et midlertidigt tilbud i 2004, men for fire år siden blev

det reetableret i nye bygninger, nu som et permanent tilbud.

Ungdomshøjskolen ligger i bymæssige omgivelser: Indkøb er i gåafstand, naboerne er parcelhuse, et specialbørnehjem og snart et hospice. Boligerne består af stue og soveværelse ud i et samt gang med tekøkken. Der er et stort fællesrum med køkken og stue plus en stor sal med biograf og cafe og et multianserum.

Hvordan tænker I udvikling for den enkelte?

- Fordi vi har Livskraft som tilgang, har vi udvikling inde under huden – vi er nysgerrige på, hvor der hentes energi og motivation. Vi arbejder med hypoteser – opvækst, livshistorie, interesser – hvordan vækkes borgernes energi? Kan dette bruges til at gøre en bruger mere selvhjulpent? Eller gøre den enkelte mere deltagende? Ellers prøver vi noget andet.

- Vi arbejder på neuropædagogisk baggrund. Alle har en neuropædagogisk

Vi har set, at beboerne har et større potentiale, end vi har turdet tænke eller kigget efter tidligere

Marianne Bøcker Christensen
Pædagog, Ungdomshøjskolen i Nørresundby

uddannelse eller efteruddannelse, og dermed viden om hjernens opbygning, og hvad vi kan påvirke rent pædagogisk for at styrke produktionen af signalstoffer. Vi arbejder ikke ud fra gætværk, men på baggrund af hypoteser. Vi ser på alle borgernes situation og muligheder i forhold til Livskraft.

Livskraft har også påvirket det sprog, som medarbejderne har om målgruppen, mennesker med udviklingshæmning. Marianne Bøcker Christensen:
- Tidligere kunne vi måske sige "vores borgere". Men det er uhensigtsmæssigt og en asymmetrisk magt. Med Livskraft har vi fået en mere faciliterende rolle med en anden form for respekt for den enkelte. Og vi har set, at beboerne har et større potentiale, end vi har turdet tænke eller kigget efter tidligere.

Har beboernes diagnose en rolle?

- Beboernes diagnose spiller en sådan ikke en rolle. Vores fokus er, hvor man erkender sin verden. Men selvfølgelig,

hvis en har svær epilepsi, tager vi højde for det.

- Generelt spillede diagnoser en større rolle tidligere. Der var en tendens til at skærme og passe på beboerne. Nu er vi mere risikovillige og tør træde i baggrunden, så alle selv bliver så betydningsfulde som muligt i alle situationer.

Hvilken rolle spiller de institutionelle rammer/institutionens størrelse for jeres arbejde med den enkelte?

- Det kan være en fordel, at boenheden ikke er større, men omvendt kan de større enheder være en fordel rent socialt. En del af Livskraft er også at prøve at inddrage frivillige mere, og for dem er det væsentligste, at aftalerne er klare, og at vi faciliterer de relationer, de skal indgå i.

- Vi (personalet, red.) taler nogen gange om rammerne – kunne nogle have gavn af at bo på en anden måde? Nogle vil måske gerne bo, hvor der er dyr frem

for i bymæssig bebyggelse. Men mine tanker går så også på, at de ikke engang havde deres eget badeværelse tidligere. Det holder jeg forholdene op imod.

Hvad tænker du om "et liv så tæt på det normale som muligt", som Bank-Mikkelsen jo formulerede det?

- Jeg synes, at hans tanker ligger tæt på Livskraft-tanker. De grundlæggende ting, der beriger mig, hvorfor skulle det ikke også berige dem med stort støttebehov? Det allervigtigste er dog at lytte til beboerens stemme, for vi skal ikke afgøre 'det normale'.

PÆDAGOGEN SKAL IKKE SÆTTE DAGSORDENEN

For at tage den bold op, er man på Ungdomshøjskolen begyndt at holde beboermøder. Indtil videre er det blevet til tre møder, og Marianne har været med til dem alle. Det startede egentlig ikke som et decideret beboermøde, men som en sammenkomst, hvor beboerne skulle se nogle små personlige

Dagligdag på Ungdomshøjskolen i Nørresundby.

videofilm. Så opstod ideen om, at beboerne jo også havde glæde af og en vigtig stemme i forhold til at ytre sig om det, der foregår i tilbuddet.

- Til møderne kan alle 12 beboere deltage, og der er kun en pædagog tilstede. Det er meget vigtigt, at det ikke bliver os, der kommer til at sætte dagsordenen. Borgerne fortsætter med at vise nogle små videoer fra deres liv – det kører på skift med tre ad gangen – for det har været en succes, og så kan de vise de andre, at de faktisk har noget på sinde og glæder sig over at dele.

Andre punkter på dagsordenen har været information om personale, der starter eller stopper. Tidligere blev det meldt lidt tilfældigt ud. Et andet punkt blev rejst af en af beboerne, som havde undret sig over, hvorfor tavlen med personalebilleder, der viser, hvem der er på arbejde, ikke blev ordentlig opdateret.

- Så har vi taget det op. Men vi er startet meget famlende – vi prøver os frem og er åbne for at ændre på tingene. Men det er positivt – Ja, for satan! Rørende. Vi har også set, at nogle, der kan være udfordret af lyde og bevægelser, her tager det helt roligt i mødesituationen. Jeg tror, at de føler sig hørt.

Nu hænger der i botilbuddet en foreløbig dagsorden på en opslagstavle. Så kan beboerne se den – og selv komme med forslag til punkter.

RESSOURCER OG RAMMER

Hvordan ser du på mulighederne for at udfylde et princip som "et liv så tæt på det normale som muligt" i dag? Er ressourcer og besparelser en faktor, der kan virke positivt eller negativt herpå?

- Livskraft er en ændring af vores tilgang. Det handler ikke nødvendigvis om ressourcer.

Men er det de samme forhold nu som i 2004, da du startede?

- Det er anderledes, end da jeg startede. Eksempelvis i forhold til at bruge stedets busser. Det kan man ikke lige. I det hele taget er der meget, vi skal registrere. Og det tager tid.

- Generelt har det ændret beboernes muligheder for at komme ud. Mange ting skal være forberedt i dag. Tidligere kørte vi bare selv. Nu er man presset af, at der kommer en bus med en chauffør, der måske skal flere steder hen, hvor der også står nogen og venter. Det er svært. Til gengæld kommer de også ud på helt nye oplevelser, for eksempel i løbetrykler med frivillige.

Bank-Mikkelsen havde en forestilling/håb om, at LEV ville være overflødiggjort i starten af 0'erne, hvor foreningen fyldte 50 år, fordi målet – et liv så tæt på det normale – ville være opfyldt. LEV er her godt nok stadig, men tænker du, at vi er ved at være i mål?

- Nej, det tænker jeg overhovedet ikke. Vi er jo hele tiden i bevægelse. Hvem skulle også sige, hvornår vi er i mål?

Livskraft er en ændring af en tilgang. Det handler ikke nødvendigvis om ressourcer

*Marianne Bøcker Christensen
Pædagog, Ungdomshøjskolen
i Nørresundby*

Den ultimative normalisering

Udviklingshæmmedes Landsforbund, ULF, er på mange måder en virkeliggørelse af nogle af Bank-Mikkelsens tanker om normalisering. For her har mennesker med udviklingshæmning ved at drive deres egen interesseorganisation for alvor taget kampen op for deres egen ret til et liv så tæt på det normale som muligt. Vi har talt med den tidligere og den nuværende formand for ULF om, hvad 'normalisering' er for dem

Lisbeth Jensen var med til at etablere ULF i 1993 – og hun var formand for foreningen fra dens stiftelse og helt frem til 2014. Men hun er stadig dybt involveret i ULF og også en af ULF's to repræsentanter i LEVs hovedbestyrelse.

Hvad betyder normaliserings-tankerne for dig?

- Jeg synes, det er vigtigt, at Bank-Mikkelsen havde den filosofi, at man som menneske med et udviklingshandicap skal være så tæt på det normale som muligt.

Hvornår begyndte du at arbejde aktivt med rettighederne?

- Det gjorde jeg egentlig i 1987. Det var inden, ULF startede og handlede om, at vi var trætte af den løn, vi fik på de beskyttede værksteder. Ideen var at lave en fagforening for borgerne med udviklingshandicap, så de kunne få bedre

rettigheder. Vi måtte så ikke kalde det en fagforening, så vi kaldte det interesseforening i stedet for. Dette arbejdede vi med, indtil ULF kom i '93, fordi vi ikke blev taget alvorligt, når vi snakkede med folk ude på værkstederne. Derfor havde vi fokus på vores rettigheder.

Hvordan arbejdede I med normaliseringen, medindflydelse på eget liv og selv- og medbestemmelse?

- Det fik vi fokus på under opstarten af ULF, hvor vi sagde, hvad vi mente. Og i starten af 90'erne begyndte vi at snakke om selv- og medbestemmelse. I dag kan vi så se, at den tanke, at vi skal være så tæt som muligt på det normale, er ved at opløses. Det vil sige tilbage til de store centralinstitutioner. Og Bank-Mikkelsens ide var jo, at man skulle bo i egen bolig eller i et bofællesskab.

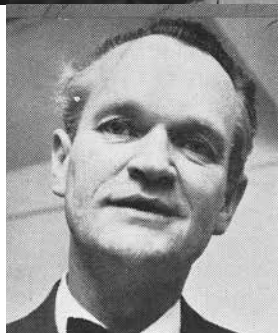
NORMALISERING FOR DE UDVALGTE

Lars Gjermandsen tog over som formand for ULF i 2014, og for ham er tanker om normalisering stadig dybt relevante. Men graden af 'normalisering' afhænger meget af, hvem vi taler om:
- En tilværelse så tæt på det normale som muligt er nok ikke nået dem, der bor i botilbud, men ellers er vi kommet tæt på det. I forhold til dem i botilbud er vi rykket en smule tilbage de seneste år på grund af dårligere normering. Det gør det svært at skabe så normale vilkår, som man kunne ønske sig.

- Vi har også set større og større botilbud, og det er jo ikke mangfoldighed. Især ikke for den gruppe, som ikke selv kan bevæge sig rundt. Der mangler også ledsagelse i kommunerne – det gør det svært at komme ud. Og det er i hvert fald ikke normalisering.

Lars Gjermandsen og Lisbeth Jensen, nuværende og tidligere formænd for ULF.

Sytter Kristensen og Henning Jahn har hver især haft Bank-Mikkelsens normaliseringsprojekt tæt inde på livet – privat og arbejdsmæssigt. Meget er gået godt, men der er stadig et stort udestående: Mennesker med multiple handicap

Med Bank-Mikkelsen i rygsækken

- Laust kom i en normalbørnehave. Der var slet ingen problemer. Det kunne kun lade sig gøre med en professionel pædagog, men så blev sådan en tilknyttet. Der var bare en anden tænkning dengang.

Sytter Kristensen mindes en tid med opbrud. Året, hvor Laust startede i børnehaven, var 1979. Bank-Mikkelsens normaliseringsprojekt havde i et vist omfang vundet indpas. Men langt fra alle steder. Da Sytter eksempelvis lige havde født Laust, seks uger for tidligt i øvrigt, fik hun at vide af overlægen, at det bedste ville være, hvis hun og hendes mand afleverede barnet til åndssvageanstalten Andersvænge og fik sig et nyt.

Det syntes dog hverken Sytter eller hendes mand, Mogens, var nogen god idé. Så Laust blev boende hjemme. Senere anmeldte overlægen på Andersvænge faktisk et hjemmebesøg hos familien. Nu da man ikke kunne tvinge Laust til at flytte til Andersvænge, kom overlægen på hjemmebesøg for at sikre sig, at hjemmet var i orden. Forældrene nægtede dog at modtage overlægen i deres hjem, så det kom ikke på tale.

Men for Laust var der allerede udstukket en ny og friere livsbane. Laust, der har Downs syndrom, bor i dag på et mindre botilbud i Holbæk, og arbejder i kantine på den lokale VUC. Og han har masser af venner – både udviklingshæmmede og ikke-udviklingshæmmede.

Henning Jahn og Sytter Kristensen i en model af en besøgstue på Dansk Forsorghistorisk Museum.

Som Sytter siger det, så havde Laust i sin tid stor glæde og gavn af at møde normale børn, lege med andre. Og vice versa selvfølgelig!

Sytter, der selv blev uddannet socialpædagog tilbage i 1972 og har virket som pædagogisk leder på et beskyttet værksted, var i 15 år formand for LEV. I dag er hun pensioneret, men stadig aktiv, blandt andet som formand for handicaprådet i Holbæk. Hun fremhæver tidsånden fra midt i 70'erne og en række år frem som helt speciel.

- Der foregik et stort pionerarbejde. De pårørende pressede på for, at deres børn og unge kunne komme ud og bo nye steder, få et job. Vi var med i hele den bølge med "et liv så nær det normale som muligt". Vi talte meget om implementering (af normaliseringstanke, red.) – hvorfor skulle nogle på beskyttet værksted, hvis de gerne ville ud og arbejde.

- Vi var i LEV med i en proces om at få flyttet ting. Ofte med hjælp fra både politikerne og personalet.

ANEDE IKKE, HVAD JEG GIK IND TIL
En af personalerne var Henning Jahn. Han blev i 1969 ansat på anstalten Ebberødgård som omsorgsassistentelev.

Han kom ind i en verden, som han slet ikke kendte noget til. Hans eneste berøring med åndssvageområdet var en kusine med Downs syndrom, men hun boede hjemme hos forældrene, og det var langt fra den virkelighed, som Henning mødte på Ebberødgård.

- Det var svært at se meningen med galskaben, siger Henning Jahn i dag, her 50 år senere.

Meget symbolsk mødes jeg med Henning og Sytter i Dansk Forsorghistorisk Museum, der ligger i nogle af det gamle Andersvænges lokaler ved Slagelse. Henning Jahn er nu pensioneret, men var i mange år leder af et bo- og beskæftigelsestilbud for udviklingshæmmede og af udviklingsafdelingen indenfor handicap og socialpsykiatri i Slagelse. Han er dog stadig meget aktiv som en af museets drivende kræfter og som flittig foredragsholder om handicaphistorien for blandt andet pædagogstuderende, og så er han også bestyrelsesmedlem i LEV Slagelse/Sorø.

Henning Jahn blev hurtigt tiltrukket af de ideer, som Bank-Mikkelsen stod for. Han deltog blandt andet i arrangementer, som Omsorgstuderendes Landsråd holdt, hvor han også hørte Bank-Mikkelsen selv fortælle om visionerne

Vi var med i hele den bølge med "et liv så nær det normale som muligt". Vi talte meget om implementering – hvorfor skulle nogle på beskyttet værksted, hvis de gerne ville ud og arbejde?

Sytter Kristensen, mor og tidligere formand for LEV

og menneskesynet bag normaliserings-tankerne.

- Bank-Mikkelsen har haft en enorm betydning for mig og mange andre fra dengang. Han opfordrede de unge til at besætte anstalterne, hvad der nok ikke var helt i orden for en embedsmand.

Det gik lidt i vasken, men vi lavede en masse andet – for eksempel en demo foran Christiansborg og en høring over en hel uge sammen med blandt andre Lone Hertz, som gav en masse presse.

Bank-Mikkelsens personlige udfoldelsesmuligheder blev i 70'erne noget stækket i Socialstyrelsen. Men hans ideer var i den grad blevet en del af tankegangen hos de unge omsorgsassister og studerende. Og naturligvis også hos mange pårørende. Henning Jahn:

- Det, der også kom til at betyde meget for mig, var, at jeg mødte mange forældre. Dem blev jeg meget præget af. Uden progressive forældre, så tror jeg ikke, at vi var kommet så langt – eller i hvert fald hurtigere var faldet tilbage i stilstanden.

HVOR KOMMER VISIONERNE FRA I DAG?

Normaliseringstankerne, konkret lovgivning, en masse forsøg og en hel anden måde at administrere tilbuddene for mennesker med udviklingshæmning har i dag ændret vilkårene for udviklingshæmmede radikalt, fra da Sytter Kristensen og Henning Jahn blev en del af kampen. De er enige om, at for dem, der kan klare sig selv uden alt for megen hjælp, som måske også kan arbejde i støttet beskæftigelse, er der på mange måder sket en normalisering af vilkårene. Men hvad med dem med multiple handicap? For de var også i front i Bank-Mikkelsens normaliseringstanker.

- Bank-Mikkelsen ville nok ikke mene, at vi er nået i mål. Opbremserne i de senere år gør, at der er blevet for meget system-tænkning. Der er mange restriktioner, man må ikke noget. Nogen har fået det rigtig godt, men jeg tænker mest på de multihandicappede,

siger Sytter Kristensen. – De har svært ved at være en del af det øvrige samfund. En undersøgelse fra Det Centrale Handicapråd viser jo også, at mange ikke vil sidde på restaurant med svært handicappede.

Ikke mindst nedlæggelsen af amtsstrukturen for 12 år siden har haft stor betydning, mener både Sytter Kristensen og Henning Jahn. I amterne var der et fagligt netværk, udveksling af erfaringer, der gjorde, at man som personale ikke var så isoleret og sårbar, som man nogle gange er i dag. Kommunerne, der nu står for tilbuddene, har modsat en tendens til at lukke sig lidt for meget om sig selv. Kommunernes søjletænkning betyder desuden, at der ikke bliver tænkt på tværs af de forskellige forvaltninger. Og så sker der en sammenblanding af de behov, mennesker med udviklingshæmning og gamle har:

- Men lad os lige slå fast: Der er forskel på at være udviklingshæmmed og at være gammel. Man kan slet ikke sammenligne de to grupper, siger Henning Jahn.

På spørgsmålet om, hvordan han ser en vej frem mod mere 'normalisering', når der ikke er en person, der fra centralt hold viser vejen, som Bank-Mikkelsen gjorde, siger han:

- Fokus på inklusion på det almindelige arbejdsmarked kan få stor betydning. Det er ikke kun for de bedst fungerende. Kun vores fantasi sætter begrænsningen for, hvem der kan bidrage. Men det kræver selvfølgelig også, at pædagogerne er indstillet på, at beboerne kommer ud, siger Henning Jahn med et skævt smil.

- Udviklingshæmmede er de bedste advokater for dem selv.

Sytter supplerer:

- Min vision går på opfattelsen af, at vi giver fri – tillader at man sætter folk med udviklingshæmning i situationer, som vi andre kommer i. Man skal turde som personale. Og så skal man tænke normalisering ind i den samfundsstruktur, vi har i dag. Mennesket først!

Min vision går på opfattelsen af, at vi giver fri – tillader at man sætter folk med udviklingshæmning i situationer, som vi andre kommer i. Man skal turde som personale. Og så skal man tænke normalisering ind i den samfundsstruktur, vi har i dag. Mennesket først!

Sytter Kristensen, mor og tidligere formand for LEV

Hvorfor er store institutioner, hvor mennesker med udviklingshæmning må leve hele deres tilværelse sammen med andre med tilsvarende udfordringer, egentlig en nødvendighed for at opretholde høj specialisering?

Normalisering - er det ikke det samme som afspecialisering?

Regeringen har spillet ud med en sundhedsreform, som vil betyde nedlæggelse af regionerne. Driften af de hidtidige regionale tilbud skal ifølge regeringen overdrages til kommunerne. Denne 'kommunalisering' er blevet kritiseret af LEV og en lang række andre handicaporganisationer, som samstemmende forudser, at det vil føre til yderligere afspecialisering. Men er høj specialisering overhovedet foreneligt med Bank-Mikkelsens 'normalisering'?

Regeringens udspil til en sundhedsreform var længe ventet, da den blev præsenteret i januar måned. De brede linjer var kendt på forhånd, men måske var det knapt så ventet, at fremtiden for de regionale tilbud på handicapområdet ville tiltrække sig den opmærksomhed, som de endte med at gøre. Et enigt kor af handicaporganisationer udtrykte nemlig stor skepsis over for den planlagte kommunalisering. Budskabet fra handicapverdenen var, at der er behov for en styrkelse af specialiseringen på socialområdet, ikke en fortsættelse af den afspecialisering, som har fundet sted siden kommunalreformen i 2007.

Men hvordan forholder det sig egentlig med specialisering og Bank-Mikkelsens ideal om normalisering? Er højt specialiserede indsats overhovedet forenelige med et liv 'så nær det normale som muligt'?

For mange er der nok et 'intuitivt lighedstegn' mellem en højt specialiseret socialfaglig indsats og store botilbud eller institutioner. Høj specialisering kræver et vist befolkningsgrundlag, og

det er vigtigt for etableringen af et solidt og bæredygtigt fagligt miljø, at der er et tilstrækkeligt antal borgere med de udfordringer, som specialiseringen retter sig imod. I dette perspektiv vil nogle nok hævde, at specialiseringen kun kan sikres ved at få opbygget nogle nye store superinstitutioner, hvor mennesker med helt særlige og sjældne behov kan leve en tilværelse og få den nødvendige specialiserede indsats.

Men en hel voksentilværelse i store institutioner kan ikke ligefrem siges at være 'normalt'. Institutionstilværelsen vil tværtimod kunne siges at være en væsentlig barriere for Bank-Mikkelsens idealer om inklusion og en tilværelse 'så nær det normale som muligt'. Umiddelbart kunne det altså tyde på, at der er en indbygget og uoverkommelig konflikt mellem normalisering og højt specialiseret socialfaglig indsats.

Men måske er konflikten mest af alt et udtryk for det, man lidt provokerende kunne kalde for 'institutionen i vores hoveder'. Et billede på, at bo-institutioner i Danmark er dybt grundfæstnet som den

eneste mulige ramme om en god og fagligt solid indsats for mennesker med udviklingshæmning – i hvert fald hvis de pågældende borgere har behov for en specialiseret indsats.

Men hvorfor er store institutioner, hvor mennesker med udviklingshæmning må leve hele deres tilværelse sammen med andre med tilsvarende udfordringer, egentlig en nødvendighed for at opretholde høj specialisering? Det er indlysende rigtigt, at der er brug for en organisation af en vis størrelse, hvis vidensniveau og faglighed skal oprettholdes og videreudvikles. Men behøver denne faglige organisation egentlig at være bundet til samme matrikel, som den hvor mennesker bor og lever deres tilværelse? Kan vi slet ikke forestille os en organisering, hvor medarbejdere med specialiseret faglighed yder en indsats for mennesker med handicap på tværs af individuelle boliger eller flere mindre bofællesskaber – altså på tværs af matrikler? Det vil i hvert fald give mulighed for en mere 'normal' tilværelse for mennesker med behov for denne indsats.

Optur i Emiraterne

86 danske Special Olympics-atleter tog meget mere end medaljer med hjem fra verdens største idræts- og kulturbegivenhed for mennesker med udviklingshandicap

4.818 km væk hjemmefra, blandt 7.500 atleter fra 195 lande, beviste de danske idrætsudøvere en hel del over for sig selv og hele verden. De kan bryde med hverdagens faste rammer, håndtere nye udfordringer, præstere under pres og holde fast i det gode humør.

Ved Special Olympics World Games 2019 har de 86 danske atleter kæmpet om medaljer og personlige sejre på

banen, oplevet kulturen i Mellemøsten med udgangspunkt i millionbyerne Abu Dhabi og Dubai og dyrket sammenholdet og venskabet i den rekordstore trup fra Danmark.

- Der er ingen tvivl om, at det har været en kæmpe oplevelse for vores atleter, og de har gjort det fantastisk. Takket være deres dygtige trænere har de været forberedt til fingerspidserne, og det har kastet masser af sportslig succes af sig,

men endnu vigtigere har de kunnet nyde oplevelsen og de mange nye indtryk, siger Parasport Danmarks delegationsleder Anette Svejstrup.

Næste sommerudgave af Special Olympics World Games afvikles om fire år i Berlin, men allerede om to år er der vinterlege i Stockholm.

Mødet med Mellemøsten

Det var første gang i historien, at et verdensomspændende Special Olympics-stævne blev afviklet i Mellemøsten, og for langt de fleste danske deltagere var det første besøg på den Arabiske Halvø. Og der blev rig lejlighed til at lære kulturen at kende.

En fast del af Special Olympics World Games er et ophold i en Host Town forud for åbningsceremonien. Danmark var inviteret til Ajman, hvor programmet bød på fest, museumsbesøg og rolig akklimatisering i en storby, der endnu ikke har samme puls som Dubai og Abu Dhabi længere mod syd.

De fleste danske deltagere blev så grebet af kulturen, at halve fridage i det ellers tætpakkede konkurrenceprogram blev udnyttet til at udforske Emiraterne nærmere.

Stærke danskere

De velforberedte danske atleter stillede op i ti idrætter, og der var rigt med danske medaljer over hele linjen. Endnu vigtigere var der masser af personlige rekorder ikke mindst i svømning, hvor der blev barberet mange sekunder af svømmernes hidtidige bedste tider.

- Man kan ikke styre, hvordan konkurrencerne præsterer, men hvis man yder dit bedste og sætter personlig rekord, så har man om noget levet op til egne forventninger. Personlige rekorder er vigtige for svømmernes udvikling, og det viser, at de har arbejdet godt med deres løb og lever op til deres målsætninger. Desuden sætter det en ramme om kommende stævner og motiverer dem i deres træning til at nå nye højder, siger Tine Aagaard, der er Parasport Danmarks landstræner for svømmere med udviklingshandicap.

Fair konkurrencer

Special Olympics er breddeidræt, og ved World Games er der gode medaljechancer for atleter i alle aldre og på alle sportslige niveauer. Inden medaljekampene går i gang, bliver udøverne testet og opdelt efter evne. Resultatet er, at atleterne møder mellem tre og otte konkurrenter på samme niveau, når det gælder kampen om metal.

I ridning skal rytterne indledningsvis matches med en af de heste, arrangørerne har stillet til rådighed. Baseret på input fra trænerne er der på forhånd udpeget et passende match, men ryttere og træner har mulighed for at takke nej til den første mulighed, hvis de efter et kort prøveridt ikke mærker kemien. Til gengæld er de så tvunget til at acceptere arrangørernes næste bud på et match.

Et brag af en åbning

Special Olympics World Games 2019 startede med et brag den 14. marts, hvor 40.000 tilskuere hyldede de mange atleter på Zayed Sports City Stadium i Abu Dhabi. 195 nationer gik indmarch, inden der var taler fra kongefamilien, regeringen og Kennedy-klanen, der står bag Special Olympics-bevægelsen.

Den olympiske ild "Håbets Flamme" ankom til stadion, og atleter med udviklingshæmning fra alle syv kontinenter tændte sammen faklen, inden et stort fyrværkerishow satte punktum for en uforglemmelig aften og skød gang i syv dage med konkurrencer.

Inklusion gennem Unified Sports

Næsten hver fjerde danske kvoteplads til Special Olympics World Games var til såkaldte Unified-partnere, der er atleter uden et udviklingshandicap. Det er ikke en dansk beslutning, men resultatet af, at Special Olympics ønskede "the most unified games ever" i Abu Dhabi.

Unified Sports er ligesom Special Olympics et amerikansk koncept, der dyrker social inklusion gennem fælles trænings- og konkurrenceoplevelser. Tanken er, at sport er en hurtig vej til at skabe venskaber og gensidig forståelse. Og håbet er, at det langsomt åbner verdens øjne for, hvad mennesker med udviklingshandicap egentlig er i stand til, samtidig med at det rydder berøringsangst og tabuer af vejen.

Danmark deltog i Unified Sports-konkurrencer i både herrehåndbold, herrefodbold, golf, badminton, bowling og boccia, og Anette Svejstrup er generelt positiv omkring konceptet.

- Der er ingen tvivl om, at det kan noget. Tanken er rigtig fin. Der bliver knyttet venskaber, og vi får nogle gode ambassadører rundt om i idrætsforeningerne, som kan være med til at skabe nye tilbud, siger hun.

Sundhed og trivsel i fokus

Ved siden af de sportslige og de kulturelle oplevelser tilbyder Special Olympics også et omfattende sundhedstjek og råd om kost, motion og fysisk velvære. Det sker gennem "Healthy Athletes", der tester deltagerens generelle sundhed, syn, tænder, balance, smidighed og psykiske velbefindende.

De atleter, der deltager, bidrager til verdens største samlede database over sundhed blandt mennesker med udviklingshandicap, og udover at de får rådgivning og tips til at leve et sundere liv, bliver de belønnet for deres deltagelse med nye sko, briller, tasker og tandbørster.

Nordfyns Ungdomscenter

- til unge med særlige behov

Ørbækvej 1-3 • 5400 Bogense
Tlf. 22 42 75 21 • www.nordfynsungdomscenter.dk

Målgruppe §142 og §107 • Tillægsydelse: STU - Uddannelse • Vi tilbyder nu også dagsebeskæftigelse efter § 103 og 104

Tegn en Storebælt Handicap-aftale og få rabat!

Du får 20 % handicap-rabat på hver tur over Storebæltsbroen og yderligere 5 % BroBizz-rabat.

Kør gennem BroBizz-banen. Prisen trækkes automatisk via din BroBizz®.

Læs mere på storebaelt.dk

Storebælt
Sund Æ Bælt

Jobkollegiet

Som beboer på Jobkollegiet kommer du til at leve og bo sammen med andre unge, der også har særlige behov. Vi har hvert vores værelse og hver vores måde at leve på. Fællesskabet er til for, at vi kan hjælpe hinanden med at klare mere, så vi hver især kan se, at det kan lykkes at klare et arbejde og lykkes at bo alene.

Fællesskabet på Jobkollegiet er også med til, at vi lærer at være sammen med andre i forskellige situationer og forskellige steder. Jobkollegiet har hjemme i 3 store og hyggelige huse, der ligger tæt på skov og natur i Brabrand. Flere busser stopper tæt på. Vi spiser sammen hver aften og bruger meget tid sammen i vores fælles stuer.

Jobkollegiet har 10 faglige og kompetente medarbejdere, der vejleder os i at holde styr på hverdagens mange gøremål. Der er ansat 1 jobkonsulent, som guider og vejleder i at finde relevante praktikker, STU-forløb og senere skånejob. Når man bor på Jobkollegiet, er det ordinære arbejdsmarked en del af opholdet.

Jobkollegiet • Skovbakkevej 51 • 8220 Brabrand • Tlf. 30 23 75 60 • www.jobkollegiet.dk

NÆRVÆR TRYGHED AKTIVITET

Birkegården er et lille, overskueligt aktivitets og samværstilbud for udviklingshæmmede over 18 år. Vi har plads til 29 brugere. Rammerne er en herskabsvilla med højt til loftet og store, lyse rum. Haven bruges året rundt - om vinteren som stedet hvor vi hver dag tænder bål og får frisk luft.

Vore brugere har til fælles, at de har behov for ro og nærvær for at trives. De har ofte en fortid på store aktivitets- og dagtilbud, og nogle har andre udfordringer end deres udviklingshandicap.

Vores tilgang er neuropædagogisk, og vi oplever, at brugerne falder til ro og bliver gledere. Når rammerne og hverdagen er overskuelig, løsner eventuelle konflikter op, og lysten vokser til at indgå i fællesskaber og aktiviteter.

Birkegården har fungeret som aktivitetstilbud i 60 år. Både i hverdagen, og når vi holder fest og tager på udflugter og rejser, har vi fokus på, at den enkelte skal mærke livsglæde og føle sig tryk.

Aktivitetscentret Birkegården, Tranegårdsvej 73, 2900 Hellerup. Tlf. 3962 4117

Her er feriehusene, hvor man føler sig velkommen med kørestol

Pragtfulde luksus Birksø bjælkehuse hvor der er kælet for detaljerne, for at give optimale forhold for handicappede. Opfylder alle tilgængelighedskrav for bevægelsehandicappede.

Samsø, Falster og Sjællands Odde

2 huse på Samsø - Sælvig og Nordby.

7 huse i Marielyst på Falster.

3 huse i Vig ved Sjællands Odde.

Her er tale om rigtig nybyggerstil, indrettet med tidens krav til luksus, og det meget rustikke materiale skaber en helt speciel atmosfære både ude og inde.

- Feriehusene er 108-124 m² + 6-20 m² overdækket terrasse.
- Plads til 6 (8) -10 (12) personer, heraf 2-6 kørestolsbrugere.
- Husene i Vig er 170 m² med 10 (12) sovepladser.

**Perfekt til
kørestolsbrugere**

»Vi har besøgt stedet og kan stærkt anbefale dette, som må betragtes som et ferieparadis for kørestolsbrugere.«

John og Bjarne, Handi-Travel-Info

• Priser fra kr. 4.100/uge

Hvis du vil bygge dit eget handicapegnede hus kontakt:
Birksø Huse ApS Tlf. 86 84 58 18

Læs mere og se flere fotos på

www.cimbria-ferie.dk

Eller rekvirer brochure på

Tlf. 2673 6922

Cimbria Ferie • Sortenborgvej 41 • 8600 Silkeborg • Tlf. • Mobil 26 73 69 22

Ny STU-evaluering har store mangler

STU'en - ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov - er efterhånden godt gennemanalyseret. Uddannelsen blev evalueret i 2010, i 2012 og i 2017. I februar kom så den seneste i rækken. Denne gang med særligt fokus på frafald og overgangen efter STU'en. Men der er flere store problemer ved evalueringen - blandt andet behandler den ikke gruppen, der er på førtidspension.

Midt i februar offentliggjorde Undervisningsministeriet en evaluering af STU'en. Evalueringen er en udløber af en tidligere undersøgelse fra efteråret 2017, der overordnet konkluderede, at STU'en skabte stor værdi for eleverne, men også pegede på udfordringer i overgangen efter STU og frafald under uddannelsen. Problemerne gav dog ikke anledning til handling fra undervisningsminister Merete Riisager (LA), men et flertal udenom regeringen anført af Dansk Folkeparti ville det imidlertid anderledes. Resultatet af det pres blev, at Undervisningsministeriet bestilte en ny evaluering – denne gang med fokus på udslusning efter STU og frafald under STU'en.

GODE ANBEFALINGER

Evalueringen er lavet af firmaet Epinion, som også stod bag evalueringen fra 2017. Undersøgelsen er gennemført i andet halvår af 2018, og LEV har været inddraget i arbejdet undervejs både ved indledende interview og efterfølgende deltagelse i en følgegruppe. Epinion har

lyttet til mange af vores synspunkter, men desværre ikke alle, som det vil fremgå i det efterfølgende.

Hvis vi starter med det positive, så rummer Epinions evaluering nogle gode og vigtige anbefalinger til kommunerne. Særligt er det værd at bemærke, at Epinion anbefaler en løbende inddragelse af forældre. Hvis kommunerne gør det, så viser data, at det medfører et lavere frafald undervejs og en bedre udslusning af den unge efter STU'en (se mere i boksen på næste side).

POSITIV OG NEGATIV UDSLUSNING

Det helt store problem med evalueringen og metoden bag den er, at den ikke behandler og tager stilling til udslusningen for den del af målgruppen, som er tilkendt førtidspension – eller hvad der svarer til cirka hver tredje STU-studerende. Forklaringen på dette valg – som blev kritiseret undervejs af LEV – er, at Epinion kun ønsker at undersøge overgangen til aktiviteter, der leder

til uddannelse eller beskæftigelse, og førtidspension opfattes ikke som en vej til et arbejdsliv.

Epinion har defineret, hvad man forstår ved god og dårlig udslusning. Her tager evalueringen udgangspunkt i aktivitet og ikke bare type af forsørgelse. Hvis den unge efter STU overgår til uddannelse, beskæftigelse, virksomhedspraktik eller anden aktiv aktivitet på kontanthjælp, så betragtes det som positiv udslusning. Hvis borgeren overgår til kontanthjælpslignende ydelse uden at være i aktivitet, som for eksempel praktik, så betragtes det som negativ udslusning.

Rapporten indeholder en lignende skelnen, når det drejer sig om frafald fra STU. Hvis en elev stopper sin STU for at starte på anden uddannelse eller kommer i job, betragtes det som positivt frafald. Hvis eleven ikke er i en aktivitet, så betragtes det som negativt frafald.

Status 6 måneder efter afslutning af STU

Neutral **32%** **5%**
fuldfører STU og er tilkendt førtidspension frafalder STU og er tilkendt førtidspension

Negativ **23%** **11%**
fuldfører STU uden overgang til beskæftigelse, uddannelse eller aktiv forsørgelse frafalder STU uden overgang til beskæftigelse, uddannelse

Positiv **27%** **10%**
fuldfører STU og overgår til beskæftigelse, uddannelse eller aktiv forsørgelse frafalder STU og overgår til beskæftigelse eller uddannelse

Med udgangspunkt i den metode når man frem til ovenstående status for hele STU-målgruppen i perioden 2012-2016. Det er vigtigt at være opmærksom på, at begreberne positiv og negativ udslusning ikke siger noget direkte om overgang til beskæftigelse eller uddannelse. Langt de fleste af de positive forløb består i udslusning til aktivering på kontanthjælp og ikke et reelt job. Herudover er det som nævnt et stort problem, at udslusning til førtidspension udelukkende betragtes som neutral, og at Epinion ikke nærmere undersøger kommunernes indsats for denne gruppe. Det betyder, at man ikke afdækker, hvordan og i hvilken grad kommunerne laver gode overgange til skånejob, § 103 - beskyttet beskæftigelse - samt § 104 - aktivitets- og samværstilbud - som jo alle netop er eksempler på meget relevante udslusningsmuligheder for STU-målgruppen. Desværre er dette perspektiv totalt fraværende i evalueringen.

KUN 14 SKÅNEJOBS I EN HEL STU-ÅRGANG

Denne mangel har LEV som nævnt påtalt i følgegruppen. Som en konsekvens

heraf har Epinion undersøgt overgangen til skånejob, men har ikke konkluderet på disse data eller anvendt dem i vurderingen af kommunerne i forhold til god eller dårlig udslusning. Det er helt misvisende, for de rummer en væsentlig pointe. Ser man nærmere på gruppen, som afsluttede STU i 2016, er der kun 14 elever, der inden for seks måneder havde fundet ansættelse i et skånejob. Det svarer til 0,78 % af en hel STU-årgang. Et skånejob er ikke en realistisk mulighed for alle i STU-målgruppen, men med kun 14 skånejobs i hele landet er det indlysende, at langt flere kunne få en arbejdsmarkedstilknytning i et skånejob.

Dette perspektiv behandles sammen med overgangen til §§ 103- og 104-tilbud ikke i evalueringen, og det er meget problematisk.

DET VIDERE FORLØB

På Christiansborg har partierne travlt med at forberede sig til valg, og evalueringen har indtil videre ikke spillet nogen politisk rolle. Det er dog LEVs opfattelse, at der i flere partier er en stigende erkendelse af behovet for politisk handling, for at sikre de unge i

Anbefalinger i evalueringen

Inddragelse af den unge og forældre

- Afklaring af den unge og forældre inden STU
- Løbende inddragelse af forældre

Koordinering i kommunen og med institutionerne

- Visitationsudvalget sammensættes af den eller de kommunale forvaltninger, der har ansvar for STU og den unge (typisk børne- og ungeforvaltningen og socialforvaltningen) samt jobcentret
- Inddragelse af mentorer/støttekontaktpersoner som hjælp til 'alt det andet'
- Den nye uddannelsesplan som centralt overleveringselement i forbindelse med overgang til jobcentret
- Tidlig og løbende inddragelse af jobcentret
- Integreret medarbejderteam med faste procedurer for samarbejde
- Gennemsigtighed i kvalitetsstandard og løbende opfølgning
- Modeller for fastsættelse af rammer for samarbejdet med STU-institutionerne
- Tæt kobling af STU der understøtter koordination af indsatser

Målrettet praktik

- Praktik konsulent på STU-institutioner
- Praktikforløb med dannelses- og afklaringsmæssige formål

Evalueringen kan findes på Undervisningsministeriets hjemmeside: www.uvm.dk

STU-målgruppen bedre fremtidsudsigter end de nuværende. Politikerne er godt klar over, at mange unge sidder fast i langvarige forløb, som ikke bringer dem i job. Denne evaluering giver dog ikke politikerne præcise svar på, hvordan det går for de unge, og hvad der skal til for at sikre flere en efterfølgende plads på arbejdsmarkedet. Men den giver en ide om, hvordan man kan skabe bedre sammenhæng i den kommunale indsats, og hvilke kommuner der lykkes hermed.

Det helt store problem er imidlertid, at evalueringen ikke behandler gruppen på førtidspension. Dermed undersøger man ikke, hvordan kommunerne laver overgange til § 103-tilbud om beskyttet beskæftigelse eller § 104-tilbud om aktivitets- og samvær. Og man overser fuldstændigt det store potentiale, der er i skånejob, som jo er et realistisk beskæftigelsesperspektiv for en stor del af STU-målgruppen.

Højskolen i Krummerup Specialskole med 25 års erfaring

Højskolen i Krummerup er en specialskole for udviklingshæmmede unge. Hos os er der plads til forskellighed, faglig fordybelse og læring der giver livsduelighed. Kom og besøg os - vi vil glæde os til at se dig. Læs mere på krummerup.dk

Højskolen i Krummerup
Socialpædagogisk Center
Næstved Kommune
krummerup.dk

Haldagermaglevej 6
4250 Fuglebjerg
telefon 5588 2360
Krummerup@naestved.dk

**HØJSKOLEN I
KRUMMERUP**
lær & bo

Hou Søsportcenter

Fuldt tilgængelige feriehus i smukke omgivelser

– og Danmarks bedst tilgængelige svømmehal

VANDHALLA

www.hou-seasport.com • +45 87 81 79 99

Center for Oligofrenipsykiatri - Viden om psykiske lidelser og udviklingshæmning

Vi har udgivet en grundbog om udviklingshæmning på 480 sider. Du kan læse mere på: www.oligo.nu

Bogen koster:

399 kr. / medlemspris 349 kr.

Du kan støtte vores eksistens med et medlemskab af Oligofreniforeningen. Det koster kun 100 kr. om året. Hvert medlem betyder meget for os, og som tak gives der rabat på vores aktiviteter. Vi holder også kurser og konferencer.

Læs mere på: www.oligo.nu

Gøgl og Musik
Festival

Gøgl og Musikfestival
22. maj 2019

BRO

Tennis

Dressed for Roxette

Jacob Haugaard

Cathrine og Thorbjørn

Vongshøj Bandet

KOM TIL EN HYGGELIG DAG

MED GOD MUSIK OG UNDERHOLDNING
Bestil billetter på 74 92 89 30. Pris pr. billet 395 kr. Ledsager er gratis.
Handicap Løgmøgård - 6240 Løgmøgård
Hjemmeside handicap-loegmogaard.toender.dk

Undervisningstilbud for udviklingshæmmede

Solhjorten er et dagbehandlingstilbud med undervisning for udviklingshæmmede børn og unge, hvor der undervises efter Rudolf Steiners pædagogik.

Undervisningen tilrettelægges individuelt med udgangspunkt i bevægelse og sundhed, hvor tryghed, respekt og tillid skaber rammen for en sund og harmonisk balance.

SOLHJORTEN

Kålundsvej 24 • 3520 Farum
Tlf. 44 95 46 50 • www.solhjorten.dk

UUC MAGLEMOSEN

— Alle har ret til en uddannelse —

Tag din
STU-uddannelse
eller **10. klasse**
på **UUC Maglemeden**
i **Ballerup**

For mere info kan du gå ind på vores hjemmeside www.maglemeden.dk eller kontakte os for et besøg på Tlf. 44 77 61 01

Vi er specialister på vores område

Lige hvad Aarhus havde brug for

NÅR JEG IKKE ER HER MERE

- Det er jo i virkeligheden en knugende angst og sorg på forhånd, som vi bærer på som pårørende. Mange af de tilmeldte har givet udtryk for, at det virkelig fylder. Der er ikke én af os pårørende, som ikke spekulerer på det her, siger Anne Kjeld Pedersen, inden arrangementet med titlen 'Når man ikke selv er her mere' begynder.

Anne Kjeld Pedersen er formand for LEV Aarhus og har sammen med den resterende bestyrelse arrangeret aftenens særdeles velbesøgte arrangement på Lyngåskolen.

- Det bliver ved med at strømme ind ad døren, så vi må virkelig have ramt noget rigtigt, lyder det fra LEV Aarhus-formanden.

MISTET DRØMMEN OM ET RASKT BARN

Aftenens foredragsholder er Annette Due Madsen, som er psykolog på Center for Familieudvikling og selv har en hjerneskadet søn med svær autisme.

- Det er imponerende, at folk har sat det her højere, end at se os slå Sverige i håndbold i aften, begynder hun og roser fremmødet.

- Min søn har lært mig mere end alle psykologbøger, jeg har læst. Så aftenens tema ligger mig meget nært, og jeg har i mit daglige arbejde beskæftiget mig meget med familier med udviklingshæmmede børn, fortsætter Annette Due Madsen.

Selv som garvet psykolog på en vant scene er det ikke nemt at tale om netop dette tema.

- Jeg synes faktisk, det er rigtig svært, og det berører mig meget. Det ligger og simrer og fylder, uden at vi som pårørende taler så meget om det. Men en gang imellem skal man tage det, der fylder, op i lyset. Det er måske det allervigtigste: Tal om det, opfordrer Annette Due Madsen.

Og det gør hun så. Både fra sit eget liv som mor og pårørende og fra hendes daglige arbejde.

- Vi har som pårørende forældre ikke mistet et barn, men alligevel har vi mistet. Vi har mistet drømmen om et raskt barn, om et barn som kunne klare sig selv. Vi har fået et andet barn, en masse arbejdsopgaver og bekymringer på både kort og langt sigt, lyder det fra Annette Due Madsen, der fortsætter kort efter:

- Vi ved, at vi alle skal herfra. Når man også ved, at et andet menneske er så afhængig af én, ønsker man virkelig, virkelig at leve så længe som muligt. Ens dybeste ønske er, at det barn, man har sat i verden, har og får det så godt som muligt gennem tilværelsen.

Selv har hun gennemlevet alle følelserne, som udspiller sig i livet med et udviklingshæmmet barn.

- Jeg har fundet ud af, at det blandt andet handler om at konvertere en snigende bitterhed over livets gang til visdom. Selvom livet har gjort ondt, og det har gjort rigtig ondt. Der er næppe et område, der kan gøre mere ondt i ens liv, end hvis der er noget, som går ud over vores børn, beretter psykologen.

HELDIGVIS BOR VI I DANMARK

Efter Annette Due Madsens foredrag er der dialog og debat. De mange pårørende deler oplevelser og erfaringer fra deres eget liv. Flere bringer på banen, at de på forskellig vis forsøger at skabe holddepunkter i tilværelsen for deres søn eller datter med udviklingshæmning. Eksempelvis ved at samle fotoalbums, minder og andre personlige fortællinger til dem selv, men også til det pædagogiske personale, så de kan få et indblik i personen med udviklingshæmnings liv og personlighed. Alt sammen møntet på, når der ikke er flere nære pårørende tilbage.

En mor til en udviklingshæmmet kvinde rejser sig op. Under foredraget er hun blevet klar over, at hun skal have sig en snak med sin datter:

- Måske har hun også nogle tanker om, hvad der kommer til at ske. Det skal siges, at hun ikke er hårdt udviklingshæmmet. Vi vil jo rigtig gerne kunne forsikre hende om, at der er andre, der kan tage sig af hende, når vi ikke er her mere. Dilemmaet er bare, hvad der kommer til at ske, og om der er nogen, som står klar. Heldigvis er vi landet et godt sted nu på Egmont, hvor vores datter virkelig trives i modsætning til tidligere i hendes liv.

- Nogle gange trøster jeg mig selv med, at jeg bor i Danmark og ikke i Rumænien eller i Uganda. På min søns døgninstitution er der en beboer, som ingen pårørende har. Ingen holder øje, men ved I hvad? Han har en værdig hverdag. Det tager jeg frem og tænker på, når jeg er allermost trist og

Psykolog Annette Due Madsen har selv en udviklingshæmmet søn, og mange af betragtningerne i hendes foredrag på Lyngåskolen i Aarhus stammede fra hendes eget liv.

"Det ligger og simrer og fylder, uden at vi som pårørende taler så meget om det. Men en gang imellem skal man tage det, der fylder, op i lyset. Det er måske det allervigtigste: Tal om det"

Annette Due Madsen
Psykolog på Center for Familieudvikling

bange for, hvad der mon vil ske, når jeg ikke er her mere, lyder det fra pårørende og psykolog Anette Due Madsen.

I caféen på Lyngåskolen bliver der nikked, og det ender med, at endnu flere vil give deres indspark i debatten og lufte både bekymringer og erfaringer.

Spørger man LEV Aarhus, så var det ikke en vanskelig eller omstændelig opgave at få stablet det succesfulde arrangement på benene.

- Én fra bestyrelsen fik idéen og inspiration fra LEV Bladet, én kendte Lyngåskolen, hvor vi er i dag, én lavede invitation, og jeg sørgede for at oprette en facebookbegivenhed. Samtidig har vi taget fat i alle de kanaler her i byen, som vi kunne komme på. Der er helt tydeligt et stort behov, når man ser rundt på det her fyldte lokale og lysten til at deltage, afslutter LEV Aarhus-formand Anne Kjeld Pedersen.

"NÅR JEG IKKE ER HER MERE"

"Når jeg ikke er her mere" var titlen på et tema, som LEV Bladet bragte i 2018. Her fortalte en række pårørende, både søskende og mødre, om deres børn eller søskende med udviklingshæmning – og hvad de tænkte om fremtiden. Du kan læse hele temaet på lev.dk.

Ledig plads i løbet af foråret
Kontakt
david@kronhjorten.com

Kronhjorten

Kronhjorten er et bosted for udviklingshæmmede børn og unge mellem 7 og 24 år med særlige individuelle behov og udfordringer. Vi arbejder ud fra Rudolf Steiners antroposofiske filosofi om det hele menneske, og ønsker at give børnene og de unge trygge og hjemlige omgivelser hvor den enkelte individuelt kan trives og udvikle sig optimalt på vej til et mere selvstændig liv.
www.bostedetkronhjorten.dk

Venlig hilsen Kronhjorten Lystrupvej 64 3550 Slangerup
Tlf. 48279001 • www.bostedetkronhjorten.dk

HADRULUND

- et helhedstilbud for udviklingshæmmede børn og voksne

- STU for interne og eksterne elever.
- Det pædagogiske arbejde bygger på Rudolf Steiners helsepædagogik.
- Vi tilbyder forløb, hvor eleverne arbejder på værksteder med køkken og have, vævning, håndarbejde, kommunikation og årstiderne.
- Vi tilbyder eleverne: Eurytmi, maletterapi, motion, studieture, virksomhedsbesøg og årstidsfester.

Se mere på hadruplund.dk
Skriv til info@hadruplund.dk

HELE NORDJYLLANDS SPECIALSKOLE

LIMFJORDSSKOLEN

STU
I DØGNDRIFT

NATUR • KUNST • IDRÆT • SUNDHED • MEDIER
REJSER IND- OG UDLAND

WWW.LIMFJORDSSKOLEN.DK

Uge 29

14. JULI - 20. JULI

BLIV SUND OG GLAD

Styrk:

- ♥ livsglæden
 - ♥ kreativiteten
 - ♥ motorikken
 - ♥ sproget
- og oplev fællesskabet omkring bålet.

...i omsorgsfuldt
fællesskab med andre
udviklingshæmmede.

Vi glæder os til en sjov uge!

Kun 4.250
Inklusive kost og logi.

Tilmeld dig
allerede i dag på
97 88 83 00 eller på
livsstilshojskolen.dk

LIVSTILSHØJSKOLEN
LIVSSTIL
Højbjergvej 2, Gudum, 7620 Lemvig

STU på Grennessminde i Taastrup

Alle har ret til en kollega

Grennessmindes STU er direkte rettet mod arbejdslivet.
Vores fagværksteder er

- Det Nye Køkken
- Smedefabrikken
- Grøn Service
- Væksthuset
- Dyreholdet
- Det Økologiske Bageri
- Det Økologiske Gartneri

Vi arbejder aktivt med at skabe sociale og faglige fællesskaber blandt de unge. Det gør vi på værkstederne, på valgfag, ved idræt, i vores klub og på vores årlige rejser.

De unge skal forlade Grennessminde med livsmod, selvværd og kompetencer til at stå på egne ben.

Læs mere på www.gminde.dk

Grennessminde
Taastrup Hovedgade 175, 2630 Taastrup
Tlf. 43 99 04 70
info@gminde.dk

WHITE STARS

Hvidovre Kommunes klubtilbud til psykisk udviklingshæmmede i egen bolig samt alle kommunens bofællesskaber hedder Klub Hvid. Klub Hvid har et band – og det er White Stars - der stiller op til HGP i Slagelse med nummeret: **"Hej Gud"**

White Stars spiller som udgangspunkt kun eget materiale – med undtagelse af ganske få kopinumre - alle tekster er på dansk og musikalsk en blanding af pop rock og en anelse hiphop.

Alle tekster er skrevet af et af klubmedlemmerne – den største del af musikken er komponeret af samme medlem – til nogle kompositioner har der været deltagelse af musiklærer og til andre numre deltagelse fra andre medlemmer.

Vi er 7 medlemmer i bandet hvor af to er personale – en musiklærer og en socialpædagog.

Hvidovre Kommune
Center for Handicap og Psykiatri
Voksenhandicap
Bofællesskabet Holmelundsvej
Holmelundsvej 7, 2650 Hvidovre
Telefon: 3635 1817
lax@hvidovre.dk
holmelundsvejaldreboliger@hvidovre.dk

Et bosted med fantastisk kvalitet!

- ♥ Meget stor beboertilfredshed ♥ En høj etisk standard
- ♥ Smukke rammer og omgivelser ♥ Nærværende medarbejdere
- ♥ Gode udfoldelsesmuligheder ♥ Glæde ved årets traditioner
- ♥ Et givende fællesskab ♥ Tillid ♥ Åbenhjertighed
- ♥ Barmhjertighed ♥ Kærlighed

Ønsker du en plads hos os, så kontakt:
Pædagogisk leder/visitator Inger Stoksbjerg
Tlf. 23 28 46 82 • Mail: is@bostedetinyrup.dk

Skovvej 7 • Nyrup • 4262 Sandved • Tlf: 55 42 19 00 • Mail: bosted@bostedetinyrup.dk • www.bostedetinyrup.dk

SPECIALKLASSERNE ØLSTED

Nærvær
Tryghed Læring
Kreativitet

www.specialklasserne.dk

 Specialklasserne ved
Rudolf Steiner Skolen

1000 - 2990

Sponsoreret

Advokat Sten Presfeldt

Telefon 33 13 57 47
H.C. Andersens Boulevard 11, 2. tv.
1533 København V
Email: spresfeldt@advokatpt.dk

3000 - 3670

Frederiksborg Apotek

Slotsgade 26
3400 Hillerød
Tlf. 48 26 56 00
www.frederiksborg-apotek.dk
Handicapvenlige adgangsforhold
Åben alle årets dage 8-21

3700 - 3790

Bo- og dagtilbuddet Røbo
- støtter LEV

4000 - 4990

OLE LARSEN VOGNUMDSFORRETNING

AL VOGNUMDSKØRSEL

Levering af sten og grus
Løfteopgaver med kran
Containere og minicontainere
i forskellige størrelser udlejes
Affaldskørsel med kranvogn

- Vi er altid lige i nærheden!

57 67 04 05

Baldersvej 5, 4100 Ringsted
vognmand@ole-larsen.dk - www.ole-larsen.dk

Total-
rådgivning

Gren-
brug

Affald

MKS Regnskab
Agervænget 9 · 4621 Gadstrup
Tlf. 24 49 31 75

MARJATTA

Tilbud til mennesker med udviklings-
forstyrrelser og udviklingshæmning:
Skolehjem, ungdomsuddannelse,
voksencentre og værksteder

Strandvejen 15 · 4733 Tappernøje · Tlf. 55 96 51 19
E-mail: marjatta@marjatta.dk · www.marjatta.dk

CBG Enterprise Aps
Vi Kan det meste
V/ Claus Grønberg
Tlf. 22 62 96 03
Personale-løsninger
for entreprenør- og metalbranchen

6000 - 6990

Faglig stolthed sikrer dig høj kvalitet
Malernes Aktieselskab Kolding sætter
holdbar kulør på facader, rum og interior i
virksomheder, boligforeninger og hos
private i trekantområdet.
Semsvej 6 · www.malernes.com

Hejsager Strandby 59 · 6100 Haderslev
Tlf. +45 2486 3949 · Tlf. +45 4023 1347
info@pinnebergheim.dk
www.pinnebergheim.dk
Pinnebergheim ved hejsager Strand - huset med mange muligheder
Ophold for grupper i smukke omgivelser
- lige ned til vandet*

**SKJERN
PAPIRFABRIK**
Birkvej 14 · 6900 Skjern · Tlf. 97 35 11 55 · www.skjernpaper.com

7000 - 7990

Brittas FISK
Brug bolden! spis fisk
Skærbæk Havnegade 49 · 7000 Fredericia
Tlf.: 27 57 92 23

Luftbefugtning
www.danskklimasystem.dk
Lav- og højtrykssystemer
Salg og service
dansk klimasystem aps
Birkvej 17 · 7000 Fredericia · Tlf. 75 54 02 01

KROGH & THOMSEN I/S
Revision og Rådgivning
Registrerede revisorer FRR
Regnskabsassistance • Skat
Budgetter • Rådgivning • Revision
75 85 75 33
Ulvehavevej 36 • 7100 Vejle
www.kroggh-thomsen.dk
VEJLE • GRINDSTED • KOLDING • SAMSØ

Pinholt
El-installationer ApS
Thyborønvej 8, Klinkby
7620 Lemvig
Tlf. 9783 6500
www.pinholt-elinstallationer.dk

8000 8990

Café Pakhuset
En særlig Café
med god tid til det hele
Hverdage kl. 10 - 24.00
Næstvedtorvegade 6, 5800 Næstved, tlf. 57 00 38 00.
www.cafepakhuset.dk

Landsforeningen
LEV Kontakten
Regionalt opdelt

Paul Mathiesen er et kvalitetsbevidst firma, hvor vi klarer alle udfordringer med jordarbejde, græsplæner, betonrenovering samt kloakarbejde i samarbejde med autoriseret kloakmester.

Vi er specialister indenfor brolægningssarbejde som belægning af indkørsel, terrasse, trapper osv.

Endvidere udfører vi alle tænkelige mindre opgaver indenfor murerfaget.

Ring for
et ufor-
pligtende
tilbud

Paul Mathiesen
Anlægs entreprenør

Ring 20 70 31 98

Hvidsten Kro

tlf. 86 47 70 22
Mariagervej 450
Hvidsten, 8981 Spentrup
www.hvidstenkro.dk

9000 - 9990

VENGEFUL GAMES

Højgården 15
9380 Vestbjerg
Tlf. 22 87 07 92
www.vengefulgames.dk

BÆKGAARDEN

Låsbyvej 149 B
8660 skanderborg
Tlf. 21 42 16 55
www.baekgaarden.dk

Teglvangen 54 Als
9560 Hadsund
Tlf. 98 58 18 58
www.hvem-kan.dk

Den selvejende institution
HVEM • KAN
Voksen-socialt opholdssted

**JOB FOR
FØRTIDSPENSIONISTER**

Er du førtidspensionist og savner at være en del af et meningsfyldt arbejdsfællesskab, så kan du søge job i en af de socialøkonomiske virksomheder i Jammerbugt Kommune i Nordjylland.

Du kan blandt andet blive en del af:

Råd & Dåd Gartneriet
Råd & Dåd Landsbyservice
Råd & Dåd Genbrug
Torvekøbmanden i Bonderup
Skovsgård Hotel

Læs mere på udvejsdanmark.dk
eller ring på 20 72 22 23, hvis du vil vide mere om os.

Soft Design

Soft Design A/S
Rosenkæret 13
2860 Søborg

Telefon: 39 66 02 00
Telefax: 39 66 02 02

www.softdesign.dk

3Kløveren

Margueritten og Åbjerggård

Et døgntilbud til børn og unge med udviklingshæmning.

Se mere på
www.3Kløveren.dk

Toldbodvej 1 • 6700 Esbjerg
info@juel-kroyer.dk
www.juel-kroyer.dk
Tlf. +45 40 80 88 19

Leder du efter en STU plads eller måske et nyt arbejdstilbud, så kontakt os på tlf. 3918 4211 og hør nærmere. Tjek også vores hjemmeside www.lavuk.dk Lavuk har mere 50 års erfaring med mennesker med udviklingshæmning!

Danibo Fanø Sommerhusudlejning

v/ Hanne og Lene Thyssen
Langelinie 9b • Nordby
DK-6720 Fanø
Tlf. +45 75 16 36 99
Telefax +45 75 16 29 29
www.danibo.dk
post@danibo.dk

PROFESSIONELLE VASKERILØSNINGER

EN DEDIKERET
SAMARBEJDSPARTNER

Ring på tlf.
76 43 70 03

LÆS MERE PÅ WWW.NORTEC.DK

nortec

Service og kvalitet

- med omtanke for mennesker og miljø

Telefon 7020 1747 • www.egons.dk

RÅDGIVENDE INGENIØRFIRMA

BANG & BEENFELDT A/S

www.BANGBEEN.dk

RENOVERING | NYBYGGERI | VVS | OMBYGNING | KONSTRUKTIONER | ENERGIENERGIMÆRKNING

Står I over for en udfordring med jeres renoveringsprojekt?
Tag fat i os. Vi rådgiver både privat- og erhverskunder.

Langebrogade 6B
1411 København K
Tlf. 32 57 82 50

www.bangbeen.dk
info@bangbeen.dk

Læs, kommenter, grin, græd og bank i bordet (tastaturet) af vrede!

Følg LEV på facebook og kom hele følelsesregisteret igennem. Bare de seneste dage op til dette blads deadline har vi bragt historier om:

Dyre kviklån til blandt andre mennesker med udviklingshæmning

En underskriftsindsamling startet af en mor til en pige med handicap, fordi hun ønsker at råbe kommunerne op, som hun oplever har svigtet massivt

Københavns Kommune, der har valgt at spare de penge væk, der var øremærket til ledsagelse for mennesker med udviklingshæmning

Livgivende beretninger fra de danske atleter, der var til Special Olympics World Games Abu Dhabi 2019 – og ikke bare kom hjem med 52 medaljer og en lang række personlige rekorder, men også mange oplevelser, venskaber og personlige sejre

Følg LEV på facebook!

Landsforeningen
LEV

NORDKYST

REVISION I/S

Østergade 20 • 3200 Helsingør
Tlf. 48 79 91 11 • www.nordkyst-revision.dk

THOMAS MÅNSSON

TØMRER & SNEDKER APS

- Nybyggeri
- Tagarbejde
- Tilbygning
- Vinduer & døre
- Renovering
- Totalentreprise

Krøsbærvej 17 | 7330 Brande | Mobil: 22 92 48 35
tm@thomasmaansson.dk

Ingemanns Allé 62 • 6700 Esbjerg

75 12 42 77

Telefax 75 12 44 98

www.kjoegx.dk • adm@kjoegx.dk

Tlf. 20 94 48 10

Kjærvej 109 • 4220 Korsør

Aktivitets – og beskæftigelsestilbud

for voksne udviklingshæmmede i dagtimerne.

Få en god og aktiv hverdag med indhold.
Hatten ligger i landlige omgivelser med masser af plads til aktiviteter både ude og inde.

Aktiviteter tilpasset individuelle behov, f.eks.: Cykelture, Svømning, ridning, værksteder, oplevelser, samvær, sanserum, praktik i forskellige jobs.

Tlf. Margit N. Skov 42460101 eller Poul Møller 42430101
Hvamvej 101, Gl. Hvam, 9620 Aalestrup

www.hattenhvam.dk. Kontakt: info@hattenhvam.dk

JYSK støtter handicapidrætten i dit lokalområde

JYSK.dk

NYHED

Nu kan du betale
med OK's app,
når du tanker

Download OK's app
eller SMS "App" til 1912

Med OK's nye betalingsapp kan du klare betalingen af benzin, diesel og væsk på din mobiltelefon. For at bruge app'en skal du have et OK Benzinkort eller OK Erhvervs kort, og du kan selvfølgelig stadig støtte lokaliteten.

OK

Røde-Kro
deres der gav byen navn

KROEN DER GAV BYEN NAVN

RODE-KRO
VESTERGADE 2
6230 RØDEKRO
TLF.: 74 66 22 49

Røde-Kro

RESTAURANT · FESTER · MAD UD AF HUSET
VÆRELSE · WEEKENDOPHOLD

WWW.ROEDE-KRO.DK

Aktiviteter i LEV

- bedre liv for flere mennesker

**ANNI SØRENSEN,
FORMAND FOR LEV**

- Aktiviteter er ligeså vigtige som det politiske arbejde i LEV, og i dag deler vi de gode idéer. Helt overordnet handler dagen om at inspirere, så man kan gå hjem og gøre noget.

- Et af højdepunkterne i dag var de to vidt forskellige oplæg om,

hvordan vi skaber aktiviteter – en klassisk og en aktivistisk tilgang. De to oplæg klædte hinanden, og jeg håber, folk blev inspirerede og nysgerrige på, hvordan vi kan skabe aktiviteter sammen med andre. Vi skal samarbejde med andre om at skabe bedre liv for flere mennesker.

**HANS HOLM,
LEV FURESØ**

- Det har været interessant at høre om 'Sager der Samlers' måde at arbejde med aktiviteter på. Det er en nedefra og op-tilgang, og de stiller ressourcer til rådighed for hinanden. Jeg har lyst til at gå hjem og prøve det af ved at gå sammen med frivilligcenteret og undersøge

mulighederne for at danne en samskabelsesklub.

- Jeg har haft mange gode snakke og hørt om forholdene i andre LEV-kredse, og jeg har fået tal og fakta om ensomhed med mig hjem til Furesø.

**KIRSTEN CLAUSEN,
LEV AABENRAA**

- Jeg synes, det har været en spændende aktivitetscamp. Især oplægget og temaet om ensomhed vakte eftertanke. Jeg tror, jeg vil tage en snak med kommunen om at lave en temaaften om ensomhed.

**TORBEN JENSEN,
LEV AALBORG/
HIMMERLAND**

- Idet at LEV er drevet af frivillige kræfter, har det været en vigtig camp at være på. Hovedparten af de frivillige i LEV tænker mere på det traditionelle bestyrelsesarbejde end på at igangsætte aktiviteter. Det er vigtigt, at vi får fokus på det aktivitetsrettede.

- Poul Natorp fra 'Sager der Samler' var utrolig inspirerende. Der sad man og tænkte "yes!" mange gange. Han kom med nogle stærke eksempler, og logikken omkring, at man skal tage udgangspunkt i sig selv, når man laver aktiviteter, var spændende.

**LONE THYKÆR,
LEV FAVRSKOV/SKANDERBORG**

- Det har været helt fantastisk, og jeg har fået rigtig mange ideer med hjem. På min workshop talte vi blandt andet om, hvordan man kan arbejde med kommunikation og nå bedre ud til målgruppen. Efter i dag vil vi i Favrskov være opmærksomme på

'Folkebevægelsen mod Ensomhed', og hvem der er medlemmer lokalt. Jeg har lige fundet Facebook-gruppen, så nu er vi på.

**JOHN ALLAN POULSEN,
ULF**

- Det har været hyggeligt. Vi er kommet mange ting igennem, og jeg har fået snakket med mange forskellige. Alt har været spændende. 'Danmark Spiser Sammen' er et rigtig godt initiativ.

BOSTEDET DYSEMUSEN

Dyssemosevej 9 • 4760 Vordingborg
Tlf: 55 38 20 55 • bostedetdyssemosen@mail.dk

Bernards Hus
Tryghed - Glæde - Nærvær Følg os på Facebook

Tryghed
Glæde
Nærvær

Bernards Hus

Nedermarken 8 • 5560 Aarup
Tlf: 64 43 12 75 • Mobil: 28 71 41 00
kontor@bernardshus.dk • www.bernardshus.dk

Ledig plads
Aflastning fra dag 1
eller efter ønske.
Beskæftigelses pladser
i landbruget.

HM

HELEN MØLLER
RIDEFYSIOTERAPEUT

Rideskolen Skovfryd Rækkevej 4 • 8370 Hadsten
Rideskolen Vasehus Erikstrupvej 16 • 8830 Tjele

Mobil 20 63 28 26

AVR

www.avkvalves.eu

FONDEN
DEN GAMLE SKOLE

Kirkevej 2 • 4440 Mørkøv
Telefon: 40 12 44 70 / 51 83 44 40
www.fondendengamleskole.dk

Fredericia Vandrerhjem og kursuscenter

*Hold dit næste kursus i de skønne omgivelser
på Fredericia Vandrerhjem og Kursuscenter...*

Fredericia Vandrerhjem
Vestre Ringvej 98 - 7000 Fredericia
Tlf. 75 92 12 87

**EN STÆRK
MEDSPILLER
I DIT JOBLIV...**

www.hkmidt.dk | tlf. 70 11 45 45 | Lumbyvej 11, 5000 Odense C

LEV er på Twitter

Politikere, journalister, debattører, meningsdannere, lobbyister - de er allesammen på Twitter, og det er LEVs landsformand og foreningen LEV naturligvis også.

Anni Sørensen kan følges her - @AnniSorensenLEV. Landsforeningen LEV kan følges på @foreningenLEV.

Du kan også deltage i diskussioner på de relevante hashtags, for eksempel #dkpol og #dkhandicap og #udviklingshæmning.

LEV Vendsyssel afholder

forårsfest

Fredag den 3. maj kl. 17.30-22.30

Festmenuen består af: Kryddersteg m/råstegte kartofler, salat og brød - Dessert: is - Kaffe m/småkager og chokolade - Drikkevarer hentes og betales i baren.

Under festmiddagen spiller orkesteret GIRO 413, som efter middagen fortsætter med dansemusik af høj velsvingende kvalitet frem til kl. 22.30, hvor festen slutter. Desuden vil der være underholdning med The Baskis.

Den samlede pris er 250 kr. pr. person – kvittering medbringes!

Tilmelding sker ved indbetaling på konto:

Reg.nr.: 9070 - Kontonr.: 1625093801

Husk:

- Hvis I er flere, der vil sidde sammen, så lav en fælles indbetaling.
- Altid oplys navn, telefonnummer – og gerne mail-adresse!
- Oplys antal kørestolsbrugere og antal diabetesmenuer.
- Pårørende er velkomne, og skal meddele om de vil være sammen med brugerne eller med andre pårørende.

Sidste frist for tilmelding er: Fredag den 26. april 2019

Få mere at vide:

Børge Jensen på tlf. 98 88 78 77 eller mail: mannaborge@gmail.com

Sted: Vrå Hallen, Stadionvej 17, 9760 Vrå

Dato: Fredag den 3. maj 2019 kl. 17.30-22.30

Forsikringer specielt tilpasset dine behov

Ring til HANDI Forsikrings-
service på tlf. 3635 9640
eller læs mere på
handiforsikringservice.dk.

HANDI
Forsikringservice

Premiere

9. maj

Kom til forpremiere på filmen **Usynligt hjerte**

Du kan nu komme til forpremiere på Laurits Flensted-Jensens debutspillefilm 'Usynligt hjerte'.

Filmen, der fik verdenspremiere på San Sebastián International Film Festival sidste år, har dansk biografpremiere den 9. maj 2019.

Handlingen - Henover et døgn følger vi de tre unge mennesker Laura, Niklas og Frederik. Forfulgt af fortiden som pornoskuespiller i USA forsøger Laura at stable en ny tilværelse på benene i København. Ex-misbrugeren Niklas

planlægger en fødselsdagsudflugt for to mænd med Downs syndrom. Og teenageren Frederik kæmper for anerkendelse i det testosteron-dyrkende hooliganmiljø. Usynligt hjerte er en kalejdoskopisk rejse ind i det Danmark, som de færreste kender til.

Sådan får du billetter – Billetter til forpremiere på filmen den 9. maj i enten Aalborg (eftermiddag), Aarhus (aften)

eller Odense den 13. maj (eftermiddag) kan fås til rabatpris via en nyoprettet facebook-event (som vil blive delt på LEVs facebook-side). Instruktør Laurits Flensted-Jensen og skuespiller Niklas Herskind vil være med til visningerne til efterfølgende debat og Q&A. Premiereevents bliver i øvrigt afholdt i samarbejde med Udviklingshæmmedes Landsforbund, ULF.

Stigning i antallet af klager til Klagenævnet for Specialundervisning

Klagenævnet for Specialundervisnings årsrapport for 2018 viser, at 392 borgere klagede over specialundervisning i 2018. Det er flere end i 2017, hvor 356 borgere klagede. Stigningen er sket i antallet af klager over specialundervisning i folkeskolen.

Årsrapporten viser også, at nævnet afgjorde 260 sager i 2018 - i 2017 var det 247 sager. Den gennemsnitlige sagsbehandlingstid er faldet fra 4,0

til 3,4 måneder, og nævnet var enig i kommunens afgørelse i 58 procent af sagerne.

De seneste år har der været en stigning i sager om børn, der ikke har været i skole gennem længere tid; den stigning er fortsat i 2018. Klagenævnet ser også fortsat sager, hvor elever med svær ordblindhed ikke får relevant støtte i skoledagen.

I 2018 har klagenævnet set eksempler på kommuner, der ikke bruger muligheden for specialundervisning i form af støtte i mindst ni undervisningstimer ugentligt i den almindelige klasse, før eleven bliver visiteret til specialklasse eller specialskole.

Læs hele rapporten her: ast.dk/publikationer/arsrapport-2018-for-klagenavnet-for-specialundervisning

- en øvebane for udviklingshæmmede

Vaskeriet

udvider

Det socialøkonomiske projekt Vaskeriet i Brabrand er på to år blevet så stor en succes, at de er vokset ud af deres lokaler. Udover 600.000 i støtte til de nye lokaler og donerede industrivaskemaskiner har 15 håndværkere fra foreningen Mand&Bil lagt to arbejdsdage i istandsættelsen af de nye lokaler. Frivillige i håndværkerforeningen Mand&bil afsætter en gang om året to dage til at arbejde for et godt formål og det har Vaskeriet altså nyt godt af.

Ud i fremtiden

Bog for professionelle og familier

'Ud i Fremtiden – Bogen for unge med særlige behov' er et opslagsværk med relevant viden for fagfolk, der arbejder med målgruppen, samt for familierne, der selv står med udfordringerne inde på livet.

Bogen udkommer hvert år - og 2019-udgaven er i handelen i en udvidet og opdateret version.

Indholdet tager udgangspunkt i og favner hele den unges og familiens situation, da alle erfaringer viser, hvor kompleks en situation det er at stå i for den familie, som får konstateret en diagnose eller en tilsvarende udfordring for deres barn.

Bogen indeholder faktaoplysninger i en regionalt opdelt oversigt over landets uddannelsessteder, STU-udbydere, special-efterskoler, opholds- og bosteder.

Bestilling:
Forlaget KSI, www.ksi.dk
5627 6444, ksi@ksi.dk

Store kommunale forskelle i hjælp til personer med handicap

En ny analyse fra Styrelsen for Arbejdsmarked og Rehabilitering (STAR) viser, at der er store forskelle på, hvor ofte kommunerne bevilliger hjælpemidler og personlig assistance til personer med handicap. Det skriver cabiweb.dk.

I 2018 var Odense den kommune i landet, som oftest bevilligede personlig assistance. Det skete 930 gange, hvilket udgør 8,5 procent af hele landets bevillinger af personlig assistance. Analysen viser også, at fem kommuner ikke har indberettet nogen bevillinger overhovedet. Det kan det skyldes meget lav brug af ordningen eller registreringsvanskeligheder. Landets jobcentre kan bevillige personlig assistance til personer, som på grund af fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse har behov for særlig personlig bistand for at kunne varetage deres job.

Ifølge Bente Nissen, seniorkonsulent i den selvejende institution Cabi og ekspert i job og handicap, er de handicapkompenserende ordninger som eksempelvis personlig assistance ofte oversete i jobcentrene. De kan med fordel bruges bedre, mener hun.

"Det er ofte sådan, at handicap forbindes med et fysisk handicap, men vi skal blive bedre til at bruge ordningerne over for personer med psykisk funktionsnedsættelse som for eksempel ADHD, hukommelsesbesvær eller mangel på overblik," siger Bente Nissen.

Festival Syd lukker og slukker

**Festival
Syd**

Danmarks ældste festival for mennesker med udviklingshæmning, Festival Syd, har efter fem år med underskud besluttet at stoppe, da pengekasen nu er tom.

Festivalen, der sidste år kunne fejre 30 års fødselsdag, har de seneste år haft færre og færre betalende deltagere og deraf følgende dårlig økonomi, og derfor har foreningen bag valgt at nedlægge sig selv. Sønderborg Kommune lover dog, at der i stedet vil komme et mindre og mere lokalt præget arrangement.

Kommunekredse

LANDSFORENINGEN LEV

– udvikling for udviklingshæmmede

LANDSKONTOR:

Blekinge Boulevard 2, 2630 Taastrup
Telefon: 3635 9696
E-mail: lev@lev.dk
Web: www.lev.dk

KONTOR- OG TELEFONTID:

Mandag til torsdag:
9.00-12.00 og 13.00-15.00
Fredag: 9.00-13.00
Bankkonti i AL-Bank:
5332 0245153 (gaver og bidrag)
5323 0382733 (kontingenter m.v.)

LANDSFORMAND:

Anni Sørensen
Tlf. 2628 3083
e-mail: as@lev.dk

LEV BLADET:

Nr. 2/68. årgang 2019
ISSN: 1903-7937

PROTEKTOR:

Hendes Majestæt Dronningen

MEDLEM AF:

Inclusion International
NSR – Nordisk Samarbejdsråd

ANSVARSHAVENDE REDAKTØR:

Anni Sørensen

REDAKTION:

Anni Sørensen, Arne Ditlevsen,
Emma Borello, Hans Andersen,
Lars Ege, Thomas Gruber,
Thomas Holberg og Clavs Sylvest

FORSIDEFOTO:

LEVs arkiv

STOF TIL BLADET SENDES TIL:

Blekinge Boulevard 2, 2630 Taastrup
Telefon: 3635 9696
Telefax: 3635 9697
E-mail: redaktion@lev.dk
Indsendte bidrag afspejler ikke
nødvendigvis LEVs holdninger.

DEADLINE:

LEV 3 udkommer medio maj.
Deadline er den 1. april.
LEV 4 udkommer medio juni.
Deadline er den 10. maj.

ANNONCEEKSPEDITION:

FL Reklame
Damgårdsvej 46, Gram
8660 Skanderborg
Tel. 8793 3786
Email: fl@flreklame.dk

OPLAG:

8.000 stk.

LAYOUT OG TRYK:

Synergi Reklamebureau Webureau

LEVS RÅDGIVNINGSTJENESTE:

Mandag, tirsdag, onsdag: 10.00-12.00.
Ring på tlf. 8038 0888.
LEV betaler samtalen.
E-mail: raadgivning@lev.dk

MANGLENDE LEVERING AF BLAD:

Hvis du ikke har modtaget
LEV Bladet så send en mail til
redaktion@lev.dk. Så vil vi sørge for,
at bladet bliver eftersendt til dig.

Assens/Middelfart/Nordfyn

Ingrid Rasmussen
Tlf. 2321 8754
e-mail: ingrid-rasmussen@outlook.com

Billund

Mette Andersen
Tlf. 2870 3091
e-mail: flintemarken@gmail.com

Bornholm

Henrik Stilling
Tlf. 2617 0829
e-mail: hstilling@gmail.com

Djursland

Heidi Vølcker
Tlf. 8752 9130
e-mail: heidi@djfh.dk

Dragør/Tårnby

Tina Greve
Tlf. 6071 4705
e-mail: tina-greve@hotmail.com

Egedal

Birgitte Wachter (kontaktperson)
e-mail: egedal@kreds.lev.dk

Esbjerg/Fanø

Dorte Højriis Thomsen
Tlf. 5230 8771
e-mail: levesbjergfano@gmail.com

Favrskov/Skanderborg

Lone Thykær
Tlf. 8691 1070
e-mail: thykeer@webspee.dk

Faxe/Vordingborg/Stevns

Winnie Lindner Pedersen
Tlf. 2945 8313
e-mail: winnie_lindner@mail.tele.dk

Fredensborg/Hørsholm/Rudersdal

Flemming Sundt
Tlf. 2572 1707
e-mail: flemmingsundt@gmail.com

Frederiksberg

Kirsten Bartroff
Tlf. 3146 9287
e-mail: kirsten.bartroff@kreds.lev.dk

Frederikssund

Anita Stockholm
Tlf. 2112 4004
e-mail: anita@mertzit.dk

Furesø

Sine Holm
Tlf. 4498 4454
e-mail: sine.holm@biomerieux.com

Fåborg-Midtfyn/Ærø

Ulla Stick
Tlf. 6268 1987
e-mail: ulla.stick.kredslev@mail.dk

Gentofte

Jens Christian Pedersen
Tlf. 3968 2056
e-mail: jcpedersen@gmail.com

Gladsaxe

Alice Rasmussen (kontaktperson)
Tlf. 3969 5852
e-mail: alice.rasmus@webspeed.dk

Greve

Allan Jørgensen
Tlf. 4390 8963
e-mail: allan_joergensen@mail.dk

Haderslev

Solvej Laugesen
Tlf. 7484 1665
e-mail: solvej1954@gmail.com

Hedensted/Horsens

Dorrit S. Haulrich
Tlf. 6171 2863
e-mail: dokinira@hotmail.com

Helsingør

Jacob Svendsen
Tlf. 2021 4162
e-mail: jacob.svendsen@pol.dk

Herlev

Malene Hyldekrog
Tlf. 2467 3179
e-mail: malene@hyldekrog.dk

Hillerød/Allerød

Frank Ulmer Jørgensen
Tlf.: 3012 8889
e-mail: frank@ulmer.dk

Holbæk

Mogens Hansen
Tlf. 2149 5389
e-mail: mogenshansen49@gmail.com

Høje Taastrup

Erik Petersen
Tlf. 2211 3430
e-mail: svane1@post11.tele.dk

Kalundborg

Søren Hansen
Tlf. 5950 7416
e-mail: sdh@dbmail.dk

Kerteminde

Jens-Arne Hansen
Tlf. 2044 5318
e-mail: jens.hansen@3f.dk

Kolding

Inge Stausholm
Tlf. 3083 8162
e-mail: inge@istausholm.dk

København

Steen Stavngaard
Tlf. 3066 6596
e-mail: steen.stavngaard@gmail.com

Køge

Claus Nielsen
Tlf. 5628 3428
e-mail: claus.e.nielsen@gmail.com

Lolland-Falster

Conny Krogh
Tlf.: 2162 8191
e-mail: conny@kroghvinrejser.dk

Morsø

Villy Lauridsen
Tlf. 4033 5961
e-mail: lauridsen.1@mail.dk

Nyborg

Ole Skovsboell
Tlf. 4029 6097
e-mail: skovsboell@hotmail.com

Odder/Samsø

Tom Møller Jensen
Tlf. 3020 9133
e-mail: tom.m.jensen@gmail.com

Odense

Ib Poulsen
Tlf. 5386 1402
e-mail: ib.poulsen@gmail.com

Odsherred

Dorthe Pedersen
Tlf. 2120 8284
e-mail: dorthe.pedersen2@hotmail.com

Randers

Vitus Jordan
Tlf. 2448 4180
e-mail: vitusjordan@gmail.com

Ringsted

Karl Østergaard Hansen
Tlf. 6150 1840
e-mail: lev.ringsted@gmail.com

Roskilde/Lejre

Bruno Sander Nielsen
Tlf. 4632 5432
e-mail: bsn@biogas.dk

Rødovre

Tom Olsen
Tlf. 2021 3651
e-mail: tom-riechmann@post.tele.dk

Silkeborg

Anders Christensen
Tlf. 8684 6221
e-mail:
anderschristensen1976@gmail.com

Skive

Inge-Lise Pedersen
Tlf. 2466 5917 / 2033 7751
e-mail: fthoft@webspeed.dk

Slagelse/Sorø

Gitte Larsen
Tlf. 2853 1309
e-mail: gla@attheweb.dk

Solrød

Vakant

Svendborg/Langeland

Frank E. Jensen
Tlf. 6222 1490
e-mail: edelberg@stofanet.dk

Sønderborg

Finn Schmidt (kontaktperson)
Tlf. 2532 0805
e-mail: fluefinn43@gmail.com

Tønder

Jens Ellekjær
Tlf. 7472 4094
e-mail: je@kreds.lev.dk

Varde

Ole Lennart
Tlf. 2170 0359
e-mail: familien-lennart@mail.dk

Vejen

Karin Runge Hansen
Tlf. 2328 2662
E-mail: karin.runge@outlook.dk

Vejle

Vibeke Denert
e-mail: vdenert@gmail.com

Vendsyssel

Fridolin Laager
Tlf. 6146 8087
e-mail: laagerf@gmail.com

Vestegnen

Niels Tobiasen
Tlf. 2420 1624
email: lev.vestegnen@kreds.lev.dk

Vestjylland

Kurt Veise
Tlf. 6140 9025
e-mail: kurt.veise@lev-vestjylland.dk

Viborg

Susanne B. Andersen
Tlf. 2822 0596
e-mail: susannebandersen5@gmail.com

Aabenraa

Calle Bork Thams
e-mail: callethams@gmail.com

Aalborg/Himmerland

Anders Hind
e-mail: hindanders@gmail.com

Aarhus

Anne Kjeld Pedersen
Tlf. 2546 2978
e-mail: anne.kjeld.pedersen@gmail.com

Angelmanforeningen i Danmark

Lene S. Kongpetsak
Tlf. 5380 0284
e-mail: formand@angelmanforening.dk
www.angelman.dk

Danske Døvblindfødtes Forening

Vibeke Faurholt
Tlf. 9885 4332
e-mail: faurholt@mail.tele.dk
www.ddbf.info

Dansk Forening for

Tuberøs Sclerose
Liselotte W. Andersen
Tlf. 8627 7714
e-mail: brandersen@webspeed.dk
www.tsdanmark.dk

Den danske CDG-forening

Pia Seitzberg
Tlf. 4634 1546
e-mail: johnnymadsen@email.dk
www.cdg.dk

Handicappede børn og unge uden diagnose

Anja Grevinge
Tlf. 6178 0508
e-mail: formand@hbud.dk
www.hbud.dk

Landsforeningen for Rubinstein-Taybi Syndrom

Karin Kirkedal Hansen
Tlf. 7569 5559
e-mail: rts.danmark@gmail.com
www.rubinstein-taybisyndrom.dk

UniqueDanmark

Brian Schack
e-mail: formand@uniquedanmark.dk
www.uniquedanmark.dk

Kristelig Handicapforening

Thomas Bjerg Mikkelsen
Tlf. 8741 0138
e-mail: formand@k-h.dk
www.k-h.dk

Smith-Magenis Syndrom Forening

Charlotte Munk
Tlf. 2072 0817
e-mail: skovager9@gmail.com
www.smith-magenis.dk

Landsforeningen Downs Syndrom

Karina Rhiger
Tlf. 2870 4868
e-mail: formand@downssyndrom.dk
www.downssyndrom.dk

Landsforeningen for Fragilt X syndrom

Eva Bryld
Tlf. 2349 0317
e-mail: formand@fragiltx.dk
www.fragiltx.dk

Dansk Forening for Williams Syndrom

e-mail: formand@williamssyndrom.dk
www.williamssyndrom.dk

Landsforeningen for Prader-Willi Syndrom

Jytte Helgogaard
Tlf. 2167 1299
e-mail: jyttehelgogaard@tdcads1.dk
www.prader-willi.dk

Landsforeningen for Sotos Syndrom

Yvonne Wounlund
Tlf. 6447 1090
e-mail: yvonne-wounlund@mail.dk
www.sotossyndrom.dk

Landsforeningen Rett Syndrom

Louise Lund
E-mail: louise@rett.dk

ULF – Udviklingshæmmedes Landsforbund

Lars Gjermandsen
Tlf. 7572 4688
Mobilnr. 2517 0088
e-mail: ulf@ulf.dk
www.ulf.dk

Copyright:

LEV må gerne kopieres og på anden måde anvendes, hvis kilden tydeligt angives.

Et eksemplar af den pågældende publikation bedes tilsendt LEVs redaktion.
ISSN 1903-7937

MURERMESTER

GERT

PETERSEN ApS

Engvej 5
2791 Dragør

Telefon

32 53 02 26 www.murergert.dk

Herning Løve Apotek

Gratis parkering bag apoteket

Bredgade 45 • 7400 Herning • Tlf 97 12 00 22

Vagtåbent - Mandag - fredag: 08.00 - 09.00 & 17.30 - 21.00

Lørdag: 08.00 - 09.00 & 18.00 - 21.00

Søn - helligdage: 10.00-15.00

SCHØTT'S

FODKLINIK

Fodplejer L. Schøtt Madsen

Dronning Alexandrines Vej 2
6100 Haderslev • Bus nr. 4

Tlf. 74 52 19 31

30 års erfaring

Bestil tid til en
velgørende
fodbehandling
Se mere på:

www.schoetts-fodklinik.dk

Sydhjørnet

Grønnegade 3

6580 Vamdrup

Tlf. 28 55 24 11

www.sydhjornet.dk

BOSTEDET

KÆRBYGÅRD

Respekt!

Plantagevej 5 A . 3700 Rønne

Tlf. 56 93 13 12

www.kaerbygaard.dk

Ågade 27
6000 Kolding
Tlf. 75 94 56 14
suk@sukdanmark.dk

Aftenskolen for udviklingshæmmede.

Ring og rekvirer program for sommerhøjskoler, weekendkurser samt for undervisning i Kolding, Fredericia Vejle, Svendborg og Faaborg Midtfyn.

Ravnbjerghus

- Opholdssted for børn og unge med psykiske og fysiske handicap

Als Oddevej

9560 Hadsund

Tlf. 98 58 20 55

www.ravnbjerghus.dk

Du bor i et af vores ni selvstændige huse, hvor du selv deltager i at få huset til at fungere. Det handler om at være deltagende i et fællesskab, læring og udvikling. Vi hjælper dig til at finde uddannelse, arbejde eller beskæftigelse.
Du er altid velkommen til at ringe.

Bo- og Behandlingscenter Blokhus

"Her hos os er der hjertetrum, optimale udviklingsmuligheder og naturens smukke, fysiske rammer."

Bo- og Behandlingscenter Blokhus er et bo- og behandlingstilbud for voksne med psykiske og/eller sociale problemer samt misbrugsproblemer.

Purkærvej 55 • 9490 Pandrup
Tlf. 26 35 55 94 • www.bobeh-blokhus.dk

PRESSALIT[®] CARE

www.pressaliticare.dk

Ørsted Gl. Skole tilbyder et højskolelignende døgnophold eller STU i hel- eller delforløb

Vi er godkendt til 2 paragraf-66-pladser til unge under 18 år og
vi er godkendt til 6 paragraf-107-pladser til unge over 18 år.

Et tilbud til
udviklingshæmmede
unge

Vi hjælper dig i den rigtige retning!
Kontakt skolen for et besøg eller praktikophold.

Ørsted Gl. Skole

Ørstedvej 12 • 6560 Sommersted • Tlf. 2162 8972
E-mail: info@orstedskole.dk • www.orstedskole.dk

REPARATION • NYBYGGERI

Vi udfører og giver gerne uforbindende
tilbud på alt indenfor:

VVS

- naturgas
- solvarme
- vand
- varme
- sanitet

Ribe V·V·SERVICE

Ribe VVS Service A/S
Ørstedsvvej 1 • 6760 Ribe

75 42 06 21

Byen i Byen Aalestrup

Botilbud for voksne udviklingshæmmede

Knabergaarden 4, 1. sal • 9620 Aalestrup
www.byenibyen.vesthimmerland.dk
Administration tlf.: 99 66 94 94

VESTHIMMERLANDS
KOMMUNE
lyst til at gøre en forskel

Epilepsi-alarm som armbånd

Epi-Care[®] free er en klinisk testet armbånds-
alarm, som registrerer tonisk/kloniske anfald
nat og dag.

Et hjælpemiddel der giver tryghed for, at
alvorlige anfald ikke overses.

Danish Care Technology

Tlf. 58 500 565 • danishcare.dk

Epi-Care[®] free

JEG ER UNG OG HAR
UDVIKLINGSHÆMNING - KAN
DET OVERHOVEDET LADE SIG
GØRE, AT JEG FÅR
EN FORSIKRING?

JEG BOR I ET
BOFÆLLESSKAB, ER DET
SÅ MULIGT AT FÅ EN
FORSIKRING, DER IKKE KOSTER
FOR MEGET?

JEG HAR ET HANDICAP,
SÅ DERFOR ER DER INGEN
FORSIKRINGSSELSKABER, DER
VIL FORSIKRE MIG.

NÅR MAN ER
UDVIKLINGSHANDICAPPET,
SÅ HJÆLPER KOMMUNEN DA
MED EN FORSIKRING,
GØR DEN IKKE?

HVAD KAN DER SKE I
MIT LIV, SOM GØR, AT DET
ER NØDVENDIGT, AT JEG
FÅR EN FORSIKRING?

Forsikring

- er det overhovedet noget for mig?

Er dette tanker, du kan nikke
genkendende til?

Så kunne HANDI Forsikrings-
service være en god mulighed
for at få svar på dine spørgs-
mål om forsikring.

Vi tilbyder forskellige
forsikringsmuligheder til
mennesker med udviklings-
hæmning og andre handicap.

Ring til os og hør nærmere.

CODAN **HANDI**
Forsikringservice

HANDI Forsikringservice
Tlf. 3635 9640
Mandag - torsdag
kl. 9-12 og kl. 13-15
Fredag kl. 9-13
Email: handi@lev.dk
handiforsikringservice.dk